محسن

د قرآني زده کړې او پوهنې لړۍ

۱۱۱

محسن تفسیر

له قرآنه یو څرک

Ketabton.com

۱۱۱ـ د «مسد» سورت

ژباړه او څېړنه :

احمد حسین «عنایت»

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

د لوراند او لورين الله په نامه

سورةالمسد

د مسد سورة (۱۱۱)

د مسد سورت تشريح
ژباړه او څېړنه:
احمد حسين عنايت

سريزه: د «مسد» سورت مکي دی (۵) آيتونه يوه رکوع لري، په تلاوت کې (۱۱۱) په نزول کې (٦) سورت دی د «فاتحې» له سورة څخه وروسته نازل شوی دی. ددې سورة نوم «مسد» د هغه له پاياني آيت د پای له کلېمې څخه اخېستل شوی دی، سربېره پر دې نور نومونه هم ورته ذکر شوي دي لکه «تبّت» د سورت د لومړي آيت لومړۍ کليمه، او همدا راز بل نوم يې «لهب» د دريم آيت له وروستۍ کليمې څخه دی. ددې سورت په مکي والي کې د مفسرينو تر منځ هيڅ اختلاف نشته، خو البته په دې کې چې د مکې دور په کوم پړاو کې نازل شوی دی ټول مفسرين يوه خوله نه دي، او په دې توګه ستونزمن برېښي چې په سمه توګه وټاکل شي چې دا سورت د مکي دور په کوم مهال کې نازل شوی دی ـ البته د حضرت رسول اکرم او د هغه د بلنې پر خلاف چې ابولهب کوم دريځ او چلن درلود ددې په نظر کې نيولو سره دا اټکل کېدی شي چې ددې سورت نزول په هاغه زمانه کې شوی وو کوم مهال چې، هغه د رسول الله په دښمنۍ کې له بريده تېر شوی وو، او د هغه چلن او کړنې د اسلام په لار کې ستر خنډ جوړېده. حتا تر دې چې د هغه په توسه قريشو د حضرت رسول اکرم او د هغه له کورنۍ سره مقاطعه وکړه، او قريشو هغوی په شِعبِ ابي طالب کې ايسار او محصور کړي ول او د پيغمبر له کورنۍ څخه يوازې ابولهب داسې يو شخص وو چې د خپلې کورنۍ له وګړو سره يې پرېکون کړې وو او د پيغمبر له دښمنانو سره يې ملتيا کړې وه ـ ابولهب د حضرت رسول اکرم تره وو، او د وراره په ژبه د کاکا څرګنده غندنه تر هاغه مهاله مناسبه او شوني نه شوه تر څو چې د تره له بريده تېرې زياتۍ په څرګنده توګه رامخته نه شوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له مخکيني سورة سره اړيکه او د سورة د منځپانګې چورليځ:

د قرآن کريم د تلاوت په ترتيب کې د مسد [تبّت] له سورت څخه مخکينی سورة، د نصر سورة دی چې له دې مخکې مو ورته په مفصله توګه نغوته کړې ده؛ چې د نصر او تبّت دوه سورتونه، دوه اپوټه، متضادې او بېلې پايلې او انجامونه ثرګندوي؛ يو له رنځ، کړاو، سختۍ، نښتېځنې او شکنجې سره پيل کېږي خو د ازمېښتونو په کوره کې له پخېدو، او فتنو څخه له تېرېدو وروسته په پای کې الهي نصرت، فتحې او بريا ته رسېږي، او بل؛ سره له دې چې د قدرت، ځواک، ثروت او شتمنيو پر ملاتړ يون کوي، خو له ډېر ظلم او زياتي اورلګونې وروسته، په پای کې کوم ځای ته نه رسېږي، او برلاسی يې قطع او پرې کېږي.

دا همدا د حق او باطل دوه لارې دي چې د آخرت د لارې لارويان، د تګلارې او لارليک په انتخاب او غوراوي کې په سرګردانۍ، ځلبلاندۍ، هک پک والي او حيرانتيا اخته کوي. پيغمبر او له هغه سره ملګرو مؤمنينو د حق په لار کې پل کېښود او له خطره ډکې ستونزې يې د کسانو او هملارو له لړوالي سره سره، او همدا راز د ځواکونو د خوارۍ له شتون سره پر ځان واخېستلې او په مېړانه يې وګاللې. تر دې چې د هغوی د وړتياو او قابليتونو په ظرف او ځمکه کې د الهي نصرت د رسېدلو شرايط برابر شول او د هاغو سببونو او لاملونو په توسه چې خدای تعالی د خپل حکيمانه مشيّت پر بنا په عالم کې ځای پر ځای کړي دي، هغوی يې بريالیتوب ته ورسول. د ايمان لار، سره له دې چې په پيل کې د کافرانو د اغزو او خنډونو په توسه تړلې او محدوده وه، خو په تدريج ورو ورو هموارہ او ټولو ته پرانېستل کېږي. او «دين الله» ته د ليوالو او عقيدتمندانو پوځ پوځ او ډلو ډلو ته يې په خپل ځان کې ځای ورکړ [وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا].

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مقابل لـور کـې، باطله لار چې د خپلو جذبوونکو او راکښونکو ښکلاو، رنګارنګيو او ظـواهرو سره يې لارويانو تـه د سـوکالۍ، هوساينې او غوړېدا زېرى ورکـاوه، په پای کې لاربندۍ او پرېکـون تـه ورسـېدله او خپل مسافر او لارويـان يـې د ځلبلانـدۍ، لالهانـدۍ،لاروړکۍ پـه دښـته او بيابـان کـې سراب او نهيلـۍ تـه يـوازې پرېښـوول. کـه لـومړۍ لار نصـرت، فتحـې او سـوبې تـه رسـېږي، دا لار د مـال او شـتمنيو لـه توښـې سره، هيبتنـاک، ويروونکـي، غرغنـډه، شـعله ور او لمبـو والا اور تـه رسـېږي. [مَـا أَغْنَـى عَنْـهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ. سَيَصْلَى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ].

هغه کليمې چې په دې وروستيو څو سورتونو کې پرله پسې د انسانانو د چلن د دوه ګونيتـوب پـه سـتاينه کـې کـارول شـوې دي کـټ مـټ د دغـو دوو لارو د متضادو ځانګړنو بيانوونکي دي. د باطلې لارې د لارويانو هڅې لکه څنګه چې د فيل په سورت کې بيان شوې، له لالهاندۍ، سرګردانۍ او ځلبلانـدۍ پرتـه کـوم ځای ته نه رسېږي او لار ترې ورکوي [أَلَمْ يَجْعَـلْ كَيْـدَهُمْ فِي تَضْـلِيلٍ] او کـوم توليد، غځېدنه او پرمختګ به ونلري. دا داسـې يـو حقيقـت دی چـې د «ابـتر» [پرې والي] له کليمې سره د کوثر په سورت کې تر ټينګـار لانـدې نيـول شـوی دی [إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ]. او په دې سورت کـې د «تـبّت» [پـرې دي وي] لـه کليمې سره چې د اورلګاندو ځواکونو [لاسـونو] پـر خـلاف يـو شـعار دی، بيـان شوی دی [تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ]. انسان په دې «بندې کوڅې»، پای ترلې او پرې شوې لار کې لـه زيـان او خسـران او نهيلـو پرتـه بل څـه تـه نـه رسـېږي [وَالْعَصْرِ. إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ].

خو هغه کليمې چې د حق لارې د ځانګړنو په ستاينه کې کارول شوې دي په بشپړه توګه له پوچۍ او بې حاصلۍ [تضليل] او سراب او لاربندۍ او پرېوالي [ابتر – تبّت] سره توپير لري، د حق لارې د ستاينې په لړ کې له «کوثر» او «ماعون» سره مخامخ کېږو، چې هر دواړه د زياتوالي، ډکوالي او څوښانوالي

(c) ketabton.com: The Digital Library

مفهوم لري. ددې لارې لارويان له الله او خلکو سره په تلپاتې تړون کې د لارې او سفر ستونزې زغمې او په پرله پسې توګه د الهي فيض له لايزالې سرچينې څخه ځواک اخلي [فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ]. دا هاغه لار ده چې هر څومره پرې مخکې ځو د باطلې لارې د تنګی او پايترلتوب پر ځای، د حق د لارې پراختيا او ډېربنت او د الهي رحمت بې بريدو افقونو ته نژدې کېږو. دا يوه د الهي قرب او نژدېوالي لار ده او هغه بله د جهنم د ژوروالي لور ته يوه لار ده.

د سورت متن او د لُغتونو ترجمه:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ﴿١﴾ مَا أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَ مَا كَسَبَ ﴿٢﴾ سَيَصْلَى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ﴿٣﴾ وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ ﴿٤﴾ فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ ﴿٥﴾		تَبَّتْ = غوڅ دې وي، نابود دې وي، نشت دې وي، لنډ دې وي ـ يَدَا = دواړه لاسونه ـ تَبَّ = هلاک دې وي، نشت کېږي، تباه شو ـ مَاأَغْنَى = ناړمن يې نکړ، ګټه يې ونرسوله، ـ مَاكَسَبَ = هاغه څه چې يې لاسته راوړي، هاغه څه چې يې ګټلي ـ سَيَصْلَى= ډېر ژر به وصل شي، ډېر ژر به داخل شي ـ ذَاتَ لَهَبٍ = شعله ور، لمبې والا، غرغنډې والا ـ حَمَّالَةَ = اوچتوونکې، ډېره بارکښه، لېږدوونکې ـ الْحَطَبِ = خس او خاشاک، د سوخت لرګي، سوځند توکي ـ جِيدِ = غاړه، د ټټر پاسنۍ برخه ـ حَبْلٌ = رسۍ، پړی ـ مَسَدٍ = د کجورو پاڼې او رښکې، د کجورو پټ، تاو شوی مزی، غښتل شوي تارونه ـ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ﴿١﴾

د ابولهب دواړه لاسونه[(۱)] [د هغه د ظلم او اور لګوني ځواکونه] لنډ شول،[(۲)] او [په رښتيا چې] هلاک شو [= ناکام شو او موخې ته ونرسېد]

مَا أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ ﴿٢﴾

شتمنۍ او هاغه څه چې يې [له وسې او ځواکه] زېرمه کړي ول، هغه يې غني [او ناړمن] نکړ [عذاب يې له هغه لېرې نکړ] [= د هغه د کړنو پر پايلو يې له اخته کېدو مخنيوی ونکړ].

(c) ketabton.com: The Digital Library

سَيَصْلَى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ﴿٣﴾

ډېر ژر به د غرځنده لمبو والا[٣] اور کې ننوځي.[٤]

وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ ﴿٤﴾

او د هغه ښځه د اورلګيتو ختلو خسبه ده[٥]

فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ ﴿٥﴾

په غاړه [په تېر][٦] کې به يې [د کجورو له پاڼو] د غښتل شوو تارونو رسۍ وي.[٧]

تَبَّتْ	يَدَا	أَبِي لَهَبٍ	وَتَبَّ	مَا أَغْنَى	عَنْهُ	مَالُهُ
مات شول [لنډ شول]	دواړه لاسونه	د ابو لهب	او هلاک شو	غني [نااړمن] نکړ	له هغه	مال د هغه

وَمَا	كَسَبَ	سَيَصْلَى	نَارًا	ذَاتَ لَهَبٍ	وَامْرَأَتُهُ	حَمَّالَةَ
او هغه څه	لاسته راوړي	ډېر ژر به ننوځي	اور	غرځنده لمبو والا	او ښځه د هغه	خسبه [لېږدوونکي]

الْحَطَبِ	فِي جِيدِهَا	حَبْلٌ	مِنْ	مَسَدٍ
خځلي [خس او خاشاک]	د هغه په غاړه کي	رسی	له	[کجورو د پاڼو له] تاو شوو تارونو

د سورت د مفرداتو لنډه تشريح:

١ ـ «يَدَا» تثنيه ده يعني دوه لاسونه، او د اسلام د پيغمبر(ص) او د هغه د رسالت پر خلاف د ابولهب ټولو شيطنت وزمو هڅو او پارونو ته نغوته کوي. څرنګه چې د يو انسان نيّتونه، موخې او مقصدونه د لاس په توسه د عمل او کړنو بڼه نيسي، «يد» [لاس] د ځواک او قدرت د اِعمال او پلي کولو نښه ده.

٢ ـ «تَبَّتْ» د «تَبَبَ» له ريښې مجازي مؤنث ماضي فعل دی [زيان يې وکړ]، چې پر ناکامۍ او تاوان دلالت کوي. په قرآن کريم کې دوه ځلې نور هم ددې فعل له م شتقاتو راغلي دي چې هر دواړه موردونه، تر نظر لاندې موخې ته له رسېدو مخکې د ماتې او ناکامۍ مفهوم لري او د فرعون د نق شې او نيرنګونو له سستوالي او خامۍ حکايت کوي: «...وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِي تَبَابٍ» [غافر٣٧ (٤٠:٣٧)]، «...وَمَا زَادُوهُمْ غَيْرَ تَتْبِيبٍ» [هود١٠١ (١١:١٠١)].

د قرآن ډېريو مفسرينو او ژباړونکو د «تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ» په بيانولو کې د ښېرا، غندنې او نفرين شعاري مفهوم کارولی دی، که څه هم د «تَبَّتْ» د کليمې په ريښه يې معنا کې، يو ډول قطع کېدل او غوڅېدل شتون لري، خو دا ډول معنا د زيان ليدلو او موخې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته له رسېدو څخه د لاس لنډېدو له لوازمو څخه ده او لېرې برېښي چې متعال خدای د پيغمبر(ص) له دښمنانو د يو دښمن پر ضد د غندنې او نفرين وزمه شعار ورکړی وي.

۳ ـ «لَهَبِ» د اور لمبې او د لمر سوځنده شعلو، ځلاندو او وړانګو ته ويل کېږي، لکه څنګه چې د دروغ انګېرونکو د دوزخي سېوري په ستاينه کې راغلي دي: «...لَا ظَلِيلٍ وَلَا يُغْنِي مِنَ اللَّهَبِ» [مرسلات ۳۱ (۷۷:۳۱)] [نه د سېوري خاصيتونه لري او نه د لمر له سوځنده ځلاندو څخه مخنيوی کوي]. ابی لهب هم نه خير او ښېګڼه درلوده، او نه يې څوک له اورسوځولو څخه په امان کې وو. چې د هغه د دوزخي اور د لهبتوب ذات، د هغه په ذات او ضمير کې دننه والي ته نغوته لري، نه دا چې له بيرونه پر هغه ورتپل شوی وي. دې ته ورته چې په قرآن کې يې فرمايلي: د خدای د بل شوی اور حُطمه ده چې پرله پسې له زړونو څرک وهي. «نَارُ اللَّهِ الْمُوقَدَةُ. الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ.» [همزه ٦(۱۰۴:٦) او ۷].

۴ ـ «سَيَصْلَى» د «صَلَى» له ريښې، د اور د لمبو په منځ کې ځای نيول دي. لکه څنګه چې موسی(ع) په هاغه سړې او تياره ژمنۍ شپې کې خپل کهول ته وويل: تم شئ، ما ته وړاندې يو څه اور برېښي، ښايي د هغه په رڼا کې کوم خبر واخلم يا يو څه له اوره تاسو ته راوړم چې پرې تاوده شئ «... قَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي آنَسْتُ نَارًا لَعَلِّي آتِيكُمْ مِنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ جَذْوَةٍ مِنَ النَّارِ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ» [قصص۲۹(۲۸:۲۹) او نمل۷(۲۷:۷)]، خو د سلامتۍ له دې اوره تودېدل چرته، او د دوزخ د اور په تاو کې ځای نيول او سوځېدل چرته!؟ د دروغ انګېرونکو سوځند اورتوب، د هغوی د کړنو د وړانګو، سور اورولی څرګندوي: «إِلَّا مَنْ هُوَ صَالِ الْجَحِيمِ» [صافات۱٦۳(۳۷:۱٦۳)] او «...إِنَّهُمْ صَالُو النَّارِ» [ص۵۹(۳۸:۵۹)].

۵ ـ «حَطَبِ» اغزي، خځلې، پيلوځه او خس او خاشاک ته ويل کېږي چې د اور د بلولو لپاره راټولېږي. دا ويې يو ځل بل هم په قرآن کې راغلي ده: «وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا» [جن۱۵(۷۲:۱۵)]. د عدالت غليمان او دښمنان [د عدالت ملو پر خلاف چې د جنت بناکوونکي دي] د جهنم لپاره اغزي، خځلې او خس او خاشاک راټولوي [خپله انرژي د اور په بلولو کې لګوي]. د مبالغې په توګه د «حمالة» ذکر کېدل د فتنې اچونې پر شدت دلالت کوي. له دې سره مل چُغلې او د نورو تر منځ انګل او غوغا ته «حمالة الحطب» وايي، په دې بنه کې د «ابی لهب» د مېرمن [د ابوسفيان خور چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پيغمبر(ص) لومړی درجه دښمنه وه] نقش ، د بني هاشم او بني اميه تر منځ په جاسوسۍ او د شر اچولو په واسطه کېدو کې، ډېر ښه روښانه کېږي.

٦ ـ «جِيدِ» د ښځو د تېر پورتنۍ برخې ته چې له غاړې سره نښتې ده، ويل کېږي چې غاړکۍ پرې ځای نيسي. د شهيدانو د سرلاري خبره ده چې وايي: «خُطَّ الموتُ على وُلدِ آدَمَ مَخطَّ القِلادَةَ عَلى جِيد الفَتاهِ» [د حق په لاره کې] د آدم بچو ته مرګ لکه د پيغلو پر غاړو د غاړکيو په څېر ښکلی او ګاڼلی دی. په عربي ژبه کې نورې کليمې هم لکه رَقَبه او عُنُق شتون لري چې د غاړې لپاره نور ويونه او مفهومونه دي [لاندي ذکر شوو آيتونه ته دې رجوع وشي: بلد۱۳(۱۳:۹۰)، نساء۹۲(۴:۹۲)، اسراء۱۳ (۱۷:۱۳) او ۲۹(۱۷:۲۹)].

دا تمثيل او تشبيه د يوې داسې ښځې مسخ شوی انځور ځرګندوي چې د مرواريدو د غاړکۍ پر ځای يې، د خسو او خځلو د لېږدولو لپاره پېړ پړی پر غاړه اچولی دی! که لومړنۍ د فطري ښکلا نښه ده، دويمی د بارکشۍ او د نفس د اسارت نښه ده.

۷ ـ «مَسَدٍ» چې د دې سورة له نومونو څخه يو نوم دی او ښايي ډېر مشهور نوم له ټولو همدا دی، د هاغو رښتو او تارونو پر غښتل کېدو، تاوېدلو او اوبدل کېدلو دلالت کوي چې د وړيو او پنبې د تارونو او رښتو په اوبدون او جوړښت کې [د سپنسيو تاوولو او نسّاجۍ په صنعت کې] او هم د خرمنې او د کجورو د پاڼو د رښتو او تارونو په اوبدون او جوړښت کې ځرګند دي.

د انسانانو لاسته راوړنې هم د ژوند په اوږدو کې په تدريج اوبدل کېږي او يو پر بل اېښوول کېږي او مجازاً د هغه د سرليک د غاړې چوپړوال او اړوند ګرځي: «وَكُلَّ إِنْسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَائِرَهُ فِي عُنُقِهِ ...» [اسراء۱۳(۱۷:۱۳)]. آيا په «فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ» کې د ابولهب د ماندينې هاغه سرليک نه ليدل کېږي، چې پخپله يې جوړ کړی؟

د مسد سورت له لومړي تر پنځم [۱ ـ ۵] آيتونو بشپړه تشريح:

د «مسد» سورة په پيل کې د «ابولهب» له نوم سره، چې ډېر مشهور هم دی مخامخ کېږو. دې موضوع ته مو له دې لامله نغوته وکړه چې خلک ددې سورة په اړه، په ځانګړې توګه په دې وروستيو کې ډېرې ځرګندونې کوي چې دا پخپله په ډاګه کوي چې د «مسد» سورة له مطرحو او مشهورو قرآني سورتونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

شخه دی. په هر حال، ښځايه به نه وي چې ددې سورة په منځپانګې او په دې نوم کې چې د سورة په پيل کې راغلی دی لږ تم شو او ډېره پاملرنه ورته وکړو.

تاسو به ډېر ځله په تلويزيونونو او په نورو رسنيو کې تبصرې اورېدلي وي چې يو شمېر وګړي د قرآن په ډېريو سورتونو ملنډې وهي، په ځانګړې توګه ددې سورت په اړه چې وايي؛ د مسلمانانو خدای شعار ورکړی دی «د ابولهب لاسونه دې پرې وي». او دا چې ولې هاغه څوک چې ايمان يې نه دی راوړی وغندل شي، لعنت او نفرين شي او لاس يې پرې او غوځ وغوښتل شي او هغه هم د خدای تعالی له لورې. نو دا څرګندوي چې د مسلمانانو کتاب ستغ، سخت او له تاوتريخوالي ډک کتاب دی دا څنګه خدای دی چې فرمان يې ورکړی چې د هغه انسان لاس دې پرې کړل شي، چې بس ايمان يې نه دی راوړی.

زموږ يو دوست او ملګری ښاغلی «نکته دان» چې تکړه قرآن پيژندونکی دی نقل کوي چې يو ځلې د يو شمېر افغانانو له لورې د هغوی مجلس ته وروبلل شو هغوی غوښتل چې د بحث په بهير کې پر اسلام او قرآن د اعتراض په پايله کې نوموړی ملامته کړي، د مجلس له پيل کېدو سره سم يې پر قرآن اعتراضونه پيل کړل چې په الهي کلام کې دا څنګه کېدی شي د يو انسان پر ضد چې هغه هم د پيغمبر خپل سکنی تره دی دا ډول د لاسونو د غوڅېدو شعار ورکړل شي، نوموړي هغوی ته په خطاب کې وويل؛ دا چې تاسو په قرآن نه پوهېږئ، دا ستاسو خپله ګناه ده او که نه، لومړی دا چې ابي لهب د پيغمبر د تره نوم نه بلکې لقب يې دی، د هغه خپل نوم عبدالعزی وو دا لقب يې ورته له دې لامله ورکړی وو چې هغه ډېر اورلګاندی وو او تل به يې د مخالفت او جګړې اور ته لمن ته وهله. او بله دا چې د لهب معنا د اور لمبه يا شعله ده، په قرآن کې د هغه د نوم پر ځای د هغه لقب ته نغوته کول دا رسوي چې هغه ته په اشارې کولو سره يې د زمانې او د راتلونکو زمانو ټولو هاغو کسانو ته چې اور بلوي او د مخالفتونو او جګړو اور ته لمن وهي، او په مجازي توګه يې ټول هاغه کسان

(c) ketabton.com: The Digital Library

رانغاړلي دي چې د تاريخ په اوږدو کې په يوه بڼه نه يوه بڼه يې د اور لـه لمبې يا شعلې سره اړيکه وي، او د خير پر ځای تل د جګړې او مخالفت اور تـه لمن وهي. د اور لمبې او شعلې د هغه د وجود له دننه هرې خوا تـه خپرېږي او تـل شر زېږوي، قرآن وايې دداسې وګړو لاسونه به لنډ او غوڅ وي او کومې پايلې ته به ونرسېږي، او په پای کې به ناکام او نهيلي وي . نوموړی وايـي؛ چـون ددوی اړيکه د افغانستان د چپيانو له هاغې ډلې سره وه، چې له نوم سره يې شـعله مـل وه. ددې خبرې په اوږدو سره هغـوی سرتيټـي، خجـل او غلي شـول. پـه دې ترتيب له هاغه مجلس څخه چې هغوی کومې موخې او پـايلې تـه پـه تمـه ول، نيمګړې شوه او مجلس د هغوی د موخو او هيلو پر خلاف پای ته ورسېد.

ددوی ستونزه له قرآن سره په مخامخ کېدو او مطالعه کـې هـم بېسـوادي ده، او هم بدنيتي. د «آل عمران» په سورة کې يې دې ډول انسانانو ته نغوته کـړې ده، او راغلي دي چې؛ ددې کتاب آيتونه پر دوو برخو محکماتو او متشابهاتو ويشـل شوي دي: «فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم زيغٌ» خو هغوی چې په زړه کې يې کوږوالی او بېلارېتوب دی «فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ» [آل‌عمـران ۷ (۳:۷)] هاغـه څه چې ورته او متشابه دي پلټي، هغوی فتنې پسې دي؛ او په حقيقت پسـې نـه دي. دا راز کسان يوازې په پلمـو پسـې ګرځـي او يـوه بهانه پيـدا کـوي، او پـه همدې بڼه مطلبونه مخکې او وروسته کوي او يو لړ ظواهر تـرې را اخـلي، هغـه هم د خپلې پوهې او درک او د خپل ځان لپاره د توجيهاتو تر بريده.

خو دويم لېد؛ د لومړي پر خلاف دی [چې لـومړي لېـد د بـد نيـت لـه مخـې يـو لړ مسئلې مطرح کوي او اسلامي شخصيتونو ته يې ښکنځلې او څورلې کـولې]، پـه دوهـم لېد کې چې زموږ ځينې ډېر ښاغلي او مسلمان انـديال او پوهـان هـم دي چـې خپل ځانګړې نظريات نه يوازې ددې سورت په اړه، بلکـې د ټـول قـرآن پـه اړه لري. ددوی د لېد پر بنسټ، چې معتقد دي قرآن د پيغمبر خبره ده او پيغمبر د قرآن راوړونکی نـه بلکـې د قـرآن پنځګـر دی، دوی وايـي طبيعـي ده د هاغـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضـرت له حال سره متناسب، کله چې مسرور او خوښ وو، د قرآن مطالب يـې انځول، موزونتر، روان او فصيح بيان کړي دي او کله چـې سـتړی او خواشـينی وو، آيتونه په ټيټه سطحه بيان شوي دي. لکه د شاعرانو او ليکوالانو په څېر چې د هغوی فکري توليدونه د هغوی د ژونـد د روحـي وضـعيتونو او حـالتونو تـابع دي. او له هغې ډلې يې همدې سورة ته نغوته کړې چې ددوی په نظر کې اصلا له نورو سورتونو سره انځولتيا او برابروالـی نلـري او حتـا د پيغمـبر خپلـې ډېـرې خبرې او کلېمې له دې سورة څخه ډېرې اوچتې او فصېحې دي. نو له همـدې لامله دا ډول نتيجه اخېستنې څرګندوي چې بايد په دې سورت کـې ډېـره ژوره ځيرنه او څېړنه شي.

زموږ له نظره، ددې خبرې اصل چې ځېنو سورتونو ته په لومړيتوب قايل شـو او د هغوی تر منځ يو ډول تبعيض وګڼو منطقي نه دی.

سمدم لکه ددې په څېر چې وغواړو د خپل بدن غړو تـه يـو پـر بـل لومړيتـوب قايل شو، او مثلاً چې ووايو ماغزه له نورو غړو څخه ډېر بهـتر دي، يـا سـترګې د پښو له نوکانو ډېرې غوره دي او نوکان هيڅ په درد نه لګـي. دا مسئله سـړي تـه هاغه ټوکه را په زړه کوي. چې وايي:

د بدن غړو او اجزاؤ يو تر بله بحث کاوه او هر يوه غوښتل خپل ځان پـر نـورو غوره څرګند کړی، تر دې چې نوبت هاغه غړي تـه رسـېږي چـې البتـه د نـوم اخېستل يې له نزاکته لېرې دی او د ذکر وړ نـه دی. پـه هـر حـال غوښـتل يـې وواييي؛ د بدن هر غړی پخپله خپل ځانګړی اهميّت لـري، او د ټـوکې پـه توګـه ددې مطرح کول ددې لپاره وو چـې دا مفهـوم څرګنـد کـړي چـې کـه د بـدن ځېنې غړي کار ونکړي نور غړي هم له کاره لوېږي.

مقصد دا چې د انسان وړه ګوته يا کوم غاښ که خوږ شي، ټول بدن يې له کـړاو سره مخامخ کېږي او له هغه سره هيڅ غړی نشي کولی خپل کار په سمه توګه سر ته ورسوي. نو، دا ټول غړي يوه ټولګه ده چې يو تر بله کار کوي او يـو لـه، بـل

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره همغږي دي او نه شي کېدی ووايو چې کوم يو يې غوره دی او موږ ته يې ارزښت او اهميت تر نورو ډېر دی. ټول ارزښتناک او ګټور دي. ددې ټولګې له غړو هر يو يې پر خپل ځای ګومارل شوی او اړين دی.

اوس په دې سورة کې هم کېدی شي چې موږ ورته له عرفاني ليده وګورو او ووايو، چې ښه، ددې سورة د غندنې اړخ عرفاني جنبه نه لري، يا که اديبانه ليد ولرو او ووايو چې د وينا د ښکلا او روانۍ له مخې د کلام الله نورو آيتونو ته نه رسېږي، يا د مبارزې او انقلاب او جهاد اهل اوسو او ووايو دا سورة له دې اړخه بې ارزښته دی، يا که علمي او پوهنيز ليد ولرو او له دې ليد سره دې سورة ته وګورو؛ خو په هر حال هر يو له دوی، له خپل ځانګړي ليده اعتبار لري، په داسې حال کې چې دا سورة بايد له خپل اړخ او د هاغو مسئلو له ګوډه چې مطرح کړې يې دي وليدل شي، او تر څېړنې لاندې ونيول شي.

دا سورة د ابولهب او د هغه دښځې په اړه دی. چې دا دواړه ښځه او مېړه په فوق العاده توګه شقيان ول؛ داسې ښځه او مېړه، چې مېړه يې له بني هاشم وو او ښځه له بني اميه. ابولهب د هاغه چا لقب دی چې اصلي نوم يې «عبدالعُزّی» دی. لکه د پيغمبر(ص) د پلار نوم چې «عبدالله» دی، يعنې د الله بنده، «عبدالعُزّی» هم يعنې د عُزّی بنده. چې عُزّی د قريشو د ستر بُت نوم وو.

قريشو درې ستر بُتان درلول: لات او مَناف او عُزّی؛ سمدم لکه ربّ او الله او مَلِک، هغوی خپل درې ستر بُتان پر دې درې نومونو نومولي ول. دا عبدالعزّی کوم پردی سړی هم نه وو، د پيغمبر خپل سکه تره وو. د پيغمبر(ص) د بعثت پر مهال له نهو ترونو څخه څلور يې ژوندي ول: عباس، حمزه، ابوطالب او يو يې هم همدا «عبدالعُزّی» وو، هغه سر بېره پر دې چې د پيغمبر تره وو د پيغمبر(ص) د دوو زومانو پلار هم وو؛ يعنې د پيغمبر(ص) د دوو لوڼو «رقيه» او «ام کلثوم» خُسر وو. «عبدالعُزّی» او پيغمبر(ص) تر دې بريده کورنۍ نږدې اړيکې درلودې. او «عبدالعُزّی» د بني هاشم له کورنۍ، د عبدالمطّلب له زامنو څخه وو. نو، وينو

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د پیغمبر^(ص) له قومه دی او ډېر نژدې خپلوان یې دی. له دې ټولو سره، دا سړی د پیغمبر^(ص) له تر ټولو ډېرو کینه کښو او سترو دښمنانو څخه وو. هغه څوک چې د پیغمبر تره او د هغه نژدې فامیل وو، له هغه سره په دښمنۍ کې یې هیڅ حد او برید نه پېژانده. دا سړی هاغو دوستانو ته ورته وو چې له شا خنجر وهي. هغه مهال چې پیغمبر^(ص) او د هغه پلیونان د ابی طالب په شِعب کې، په فشار کې ول او بایکاټ شوي ول او هیچا حق نه درلود له هغوی سره اړیکه ونیسي ـ چې تر شپږو میاشتو دې وضعې دوام درلود، یا د ځینو په وینا تر دوه، درې کالو پورې، چې په تاریخ او سیرت کې یې پوره موده څرګنده نه ده ـ په هر حال په دې موده کې دوی په بشپړه توګه بېل او جلا شوي ول دا سړی پر هغوی د فشار له اصلي لاملونو څخه وو. له پیغمبر سره دښمني یې، د ټولو مشرکینو په نسبت زیاته وه.

خو نوم یې ولې «ابولهب» شو؟ «لَهَب» یعنې د اور لمبه. ځینو ویلي چون مخ یې تک سور او سپین وو، له ورایه به داسې ښکارېده چې پر مخ یې اور بل شوی وي، له دې لامله یې دا نوم پرې کېښود؛ او ځینو نورو ویلي څرنګه چې ډېر اوربغرکی او اورلګاندی سړی وو او ډېر شیطنت یې درلود او ډېره اورلګونه یې کوله، دا نوم یې ورته ورکړی وو. په هر حال هر لامل چې وو، دا یو لقب دی چې خپل قوم یې ورته ورکړی وو.

قرآن همدا د «ابولهب» کلیمه چې ددې قول پر بنا د هغه کنیه وه، د هغه د نوم لپاره غوره کړې ده له دې څرګندونې سره چې دا، یو ملتهب یعنې اور لګاندی سړی دی، او ددې سړي له وجود څخه اور غرغنډې او لمبې کوي.

اوس، دې سورة ته پاملرنه وکړئ چې خپله شخصاً ده ته د هغه پر نامه نه غواړي نغوته وکړي، بلکې د هغه د اورلګاندی صفت ته اشاره لري، د هغه پر دې ځانګړنې ټینګار شوی چې جګړې ته د سکروټو راوړونکی او اوربلوونکی دی،

(c) ketabton.com: The Digital Library

يعنې پر هاغه صفت يې بريد شوی دی چې د اسلام د پيغمبر او د هغه د دعـوت په وړاندې يې له ځانه څرګند کړی، نه د هغه پر ذات.

د قرآن د پای په څلورو سورتونو کې، څلور ځله د «قُل» کليمه ددې سورتونو په پيل کې کارول شوې ده، چې دې سورتونو ته «چهار قُل» يا څلور قُل وايي، چې هرومرو به مو اوريدلي وي. البته په قرآن کې پنځه سورتونه دي چې د قُل له کليمې سره پيل کېږي [يو يې د قرآن (۷۲) يعنې د جن سورة دی «قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِنَ الْجِنِّ ...»] او دا څلور سورتونه چې د کتاب په پای کې ځای پر ځای شوي دي: قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ، قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ، قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ او قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ. دوه سورتونه «نصر» او «مسد» له دې څلورو سورتونو څخه تر يوه وروسته راغلي دي. يعنې د کافرون له سورة څخه وروسته يې، دا دوه سورتونه د پرانتز په توګه راوړي دي، چې لومړنی [د نصر سورة] د پيغمبر او مؤمنانو نهايي سرليک څرګندوي او بيانوي چې په پای کې به نصرت او سوبې ته ورسېږي او هغه مهال چې شرايط او چمتووالی، ظرفيت او وړتيا يې ومونده، د الله نصرت به پر هغوی راشي او خلک به پوځ پوځ او ډلې ډلې د الله دين ته وارد شي. نو، د «نصر» په سورة کې د مؤمنانو مثبت سرليک څرګندوي، او زموږ تر بحث لاندې سورة کې، يعنې د «مسد» په سورة کې د هغوی د دښمنانو منفي سرليک او بده پايله، څرګندوي.

د پيغمبر(ص) د نهضت اصلي دښمنان کوم کسان ول؟ څوک د پيغمبر کينه کښ دښمن دی؟ چې اورلګونه يې کوله. او کوم سرليک د هغوی په انتظار کې دی؟ هغوی، د مؤمنانو برعکس، [چې په پايله کې به د مؤمنانو بری په برخه شي] لاسونه به يې غوڅ شي؛ پرې او جلا به شي، کار او اند به يې غځېدنه او پرله پسې توب ونومي. «تَبَّتْ يَدَا...» يعنې وايي؛ د هغوی شاتنۍ او دنباله همدا له اوسه پرې ده. د پيغمبر(ص) او د اهل ايمان نهضت به ببرې او ثمر ته ورسېږي او خلک به ډلې ډلې، دې مکتب، هيلې او مرام ته وارد شي. لکه څنګه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

همداسې وشول او د ټولې ټاپووزمې وګړي له دې اند او غورځنګ سره يو ځای شول. پايله يې برى دى او د مسلمانانو سوبه، په داسې حال کې چې له ابولهب څخه به، کوم نوم او اثر پاتې نشي. لکه څنګه چې پاتې نشو او په هلاکوونکې ناروغتيا ومړ، او هم موخه يې او هم دى پخپله او د هغه ټول آثار او شته له منځه ولاړل. نو، وينو چې دوه بهيره او دوه جبهې چې يوه د بلې پر وړاندې او ضد واقع دي، بيانوي. نو د هاغو څلورو سورتونو يا څلور قُل په منځ کې يې، د دوو [مثبت او منفي] لارو د پايلې پر بيان پاملرنه کړې ده؛ مثبت يې چې له دې مخکې مو ولوست، [د «نصر» سورة]، او منفي يې چې همدا د «مسد» سورة دى، چې په لاندې ډول توضيح ورکوو:

لنډ او پرې دي وي د اور بلوونکو لاسونه:

دا سورت د «ابی لهب» پر خلاف له شعار سره پيل کېږي، هر يو شعار پر يـو ډول اراده او آهنګ دلالت کوي. چې خپله هيله او ارزو، په مثبت يا منفي لور کـې، د يو لړ لنډو کليمو په قالب کې بيانوي. د انسانانو اعتقادي يـا سـياسي هيلـې او ارزوګـانې دا ډول نـه دي چـې تـل خـارجي او عينـي تحقـق ومـومي، د شـعار ورکول، يوازې قلبي لېوالتيا او د هغوی د حرکت لـوری څرګنـدوي. خـو هاغـه څه چې الله تعالی د شعار په بڼـه مطـرح کـوي قطعـي او مسلّم دی او د هغـه د مشيّت ثابت لوری څرګندوي. او کـه نـه، خـدای تعـالی خـو لـه قلبـي اغېـزو او نفساني انفعالاتو پاک دی، چې د يو بنده پر خلاف شعار ورکړي.

البته په قرآن کې دوه ځلې د«قاتلهم الله أنّی يؤفکون» مفهوم کارول شوی دی، [توبه۳۰(۹:۳۰) او منافقون۴(۶۳:۴)] چې ژباړونکو د «قاتلهم الله» جمله پـه «خـدای دې دوی ووژني، يا خدای دې دوی هلاک کړي» ژباړلې ده، پـه داسـې حـال کې چې کوم خدای چې د موجوداتو ژوند او مرګ د هغه په لاس کـې دی کـه وغواړې څوک ووژني نو شعار ته کومه اړتيا نلري. ددې کليمې اصل د جنګ په مفهوم هم کارول شوی دی، چې مطلب يـې د دښـمن د حرکـت ودرول او بـې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اثره کول دي. لکه څنګه چې په عربي ژبه کې د شرابو د تریخوالي او تېزوالي نیولو او پخولو ته هم «قتل الخمر» وايي. د «تبّت» معنا «پرې او لنډ دې وي» هم له «قاتلهم الله» سره ډېره نږدې ده او هر دواړه د کافرانو د اور لګونې د اغېزو د ودرولو او خنثی کولو لپاره یوه غوښتنه، مشیّت او اراده څرګندوي.

پر دې ترتیب هغه معنا چې ښايي د « تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ» له آیة څخه استنباط شي، د ابي لهب د ښي او کیڼ لاس له پرې کېدو څخه ډېره پراخه او وسیع ده. الهي مشیّت داسې حکم کړی دی چې د «ابي لهب سانو» توان او هڅه او قدرت، قوت او ځواک دې غوڅ او منقطع وي او په پای کې دې د هغوی د تجاوز او تیري لاسونه د خدای له بندګانو څخه لنډ شي. که څه هم دا څو ورځې تېرې، ظلم او ستم کوي، خو دا د هاغې مودې او محدود مهلت له لامله دی، چې خدای تعالی د انسانانو د ابتلاء او ازمېښت لپاره له واک او اختیار سره هغوی ته ښېلې او ګومارلې دی. سره له دې چې هغوی ته د عمل ډګر او د امتحان مهلت ورکوي خو د الله طرحه او تدبیر [کید] استوار، ټیکاو او ټینګ دی. «وَأُمْلِي لَهُمْ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ» [اعراف۱۸۳(۷:۱۸۳)] چې په پای کې به هیڅوک ونشي کولی د هغه د عدالت له منګولو وتښتي. او په پایله کې به هرومرو د ناسمې لارې تلونکي له سراب او بندیز سره مخاخ کېږي.

لکه څنګه چې مخکې مو وویل: ابی لهب د رسول الله د تر ټولو زیات کینه کښ دښمن، یعني عبدالعزّی کُنیه وه، که محمد(ص) ویاړ کاوه «عبداللّه» دی، د هغه د دښمن نوم عبدالعزّی، یعني د بت بنده وو! [عزّی، د قریشو ستر بت وو] دا چې قرآن د خپل دودیز روش پر خلاف په دې سورت کې د یو شخص نوم مطرح کړی دی هرومرو یو لامل لري چې نه ښايي بې توپیره ترې تېر شو. د پاملرنې وړ ژوره خبره په دې کې ده چې د نوم پر ځای یې، د هغه کُنیې ته نغوته کړې ده، چې کټ مټ اسم با مسمی هم دی. داسې یوه کنیه چې د ابی لهب ټولیزه ستاینه او د هغه د صفتونو لنډیز دی او د هغه د شخصیت بڼه په سمه توګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خرګندوي. ګواکې د هغه معاصرو او هم مهالو وګړو د هغه د سور مخ يا اورلګونې يا د اور تړوته والي له لامله په دې نوم نومولی وو! په هر حال کې دا نوم که له هر لامله پرې ايښوول شوی وي، هاغه څه چې له هغه په تاريخ کې نقل شوي دي د کينې، حسد او دښمنۍ له هاغه سوزوونکي اور څخه حکايت کوي چې د هغه له دننه يې لمبې وهلې، هاغه اور چې هغه يې، د هاغه مهال د دود، رسم او سنت پر خلاف ، د خپل قوم او نژدې خپلوانو پر وړاندې جګړې او مقابلې ته اړ کړ. ابی لهب سره له دې چې د بنی هاشم له زوزاته وو او د عبدالمطلب [د قريشو د مشر] له زامنو څخه ګڼل کېده او د پيغمبر تره او د هاغه حضرت د زومانو پلار وو، له دې حال سره يې د ټولو قريشو په نسبت له هغه سره تر ټولو زيات پردی چلن کاوه. په داسې حال کې چې د هغه مهال قبيلوي تړونونو په طبيعي توګه حکم کاوه؛ چې لږ تر لږه د بني هاشم په څېر چې حتا تر اسلام راوړو مخکې يې له پيغمبره د هغه د دښمنانو پر وړاندې دفاع کوله، او له محمده يې د خپل خوش چلن خپلوان په عنوان ملاتړ کاوه، خو ابې لهب نه يوازې دا چې داسې ونکړل، بلکې له يو مخې يې له بني هاشم سره پرېکون وکړ، او هاغه تړون يې لاسليک نه کړ چې د هغې پر بنسټ بايد ټولو هاشميانو له حضرت رسول اکرم^(ص)^ څخه تر پايه ملاتړ کاوه او ابی لهب يوازېنی هاشمي وو چې داسې يې ونکړل او د کهول او قوم پر خلاف له بني اميه سره، چې مېرمن يې [ام جميل د ابوسفيان خور] له هغوی وه، يو ځای شو او له سنګدلۍ او لجاجت سره په هاغه توطئه او تصميم کې شريک شو چې په توسه يې پيغمبر^(ص)^ او مؤمنين د دوو يا دريو کلونو لپاره ګوښه او په اقتصادي محاصره او د ابيطالب په شِعب کې په محبوس کېدلو محکوم شول. ابي لهب له دننه يو دښمن او د خيانت هاغه لاس وو چې په زهرو ککړ خنجر يې د پيغمبر پر شا واهه. هغه د پيغمبر پر ضد د اورپکۍ او اورلګاندۍ داسې مصداق وو چې تل به حضرت رسول^(ص)^ ته په پېړوني او پېټنځای کې کېناسته چې د هغه له بلنې مخنيوی وکړي او هر مجلس او هره ناسته يې ګډه وډه کړي؛ او له خپلې تېزې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژبې او د ليونو په څېر حرکتونو سره به يې ګډوډي رامنځته کوله چې د حضرت رسول اکرم(ص) خبره د چا غوږ ته ونرسېږي او د چا په زړه کې ځای ونه نيسي. له رسول الله(ص) او د هغه له بلنې سره د دښمنۍ په اړه د بني اميه او د هغوی د هم پيمانانو اند او پلمه، د جاهليّت له تعصب او د خپلو بتانو د حريم له ساتلو څخه زياته، دا وه چې ګواکې هاغه حضرت غواړي ځواک لاسته راوړي او د بني هاشم سروري او مخورتوب زيات کړي. خو په دې راز دښمنۍ کې د ابولهب انګېزه له تعصب او تېتوالي او د هغه د اموي مېرمنې د هڅونې او پارونې له ګوډاګيتوب کېدو پرته، نور څه نه ول.

طبري د عبدالله بن عباس(رض) او حضرت علي(رض) په حواله نقل کوي: چون د «وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ»[شعراء۲۱۴(۲۶:۲۱۴)] آية نازل شو، د خدای تعالی(ج) رسول(ص) د عبدالمطلب د کهول ټول غړي راوبلل ددې لپاره چې د الله پيغام هغوی ته ورسوي... نو همدا چې د الله رسول(ص) وغوښتل په خبرو پيل وکړي، ابولهب ترې مخکې شو او ويې ويل: پر تاسو يې سحر کړی او په ګډو وډو خبرو يې مجلس ګډوډ کړ او حضرت رسول اکرم(ص) هيڅ خبره ونکړه، او خلک خپاره شول. همدا راز طبري د ابن عباس په حواله ليکلي: «يوه ورځ پيغمبر(ص) د بطحاء لور ته لاړ. غره ته پورته شو آواز يې وکړ، ويې ويل: ـ [يَا صَبَاحَاهُ، يَا صَبَاحَاهُ!] ـ [د «صباح» د کليمې انتخاب ددې لپاره وو چې، تل به يرغلونه ګهيځ وختي په نابېره توګه واقع کېدل]. کله چې د مکې خلکو دا غږ واورېد، ويې ويل: څوک دی چې فرياد کوي؟ ووېل شول: «محمد» دی، ټول جمعيت د هاغه حضرت پر لور لاړ، هغه د عربو قبيلو هر يوې ته په نامه غږ کړ، «ای خلکو! چمتو شئ او راشئ»، قريش راټول شول او ويې ويل تاته څه درشوي؟ پيغمبر وفرمايل: «أَرَأَيْتُم اِنْ حَدَثْتُكُمْ أَنَّ الْعَدُوَّ مُصْبِحُكُمْ أَوْ مُمْسِيكُمْ؟ أَكُنْتُمْ مُصَدِّقِيَّ؟» څه نظر لرئ که تاسو ته مې اعلام کړی وای چې دښمن ګهيځ مهال يا د شپې پر مهال په تورتم کې پر تاسو ير غل کوي آيا زه به مو رښتينی نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګڼلم؟ هغوی وويل: هو! هرو مرو مو رښتينی ګڼلې، حضرت ورته وويل: «فَإِنِّي نَذِيرٌ لَكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ» نو زه له يوه سخته عذابه تاسو خبروم چې په مخکې يې لرئ. هاغه مهال ابولهب وويل: تباً لَکَ! أ ما جَمَعْتَنا اِلاّ لِهذا؟! – زيان او مرګ دې پر تا وي! آيا د همدې لپاره دې موږ ته غږ کړ او راټول دې کړو؟!

نو ځکه له دې وروسته الله تعالی^(ج) وفرمايل: « تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ»:

«تَبَّتْ»: تباه شو. هلاک شو. نشت او نابود شو. «تَبَّتْ» د «تَبَبَ» له رېښې مجازي مؤنث ماضي فعل دی [زيان يې وکړ]، چې پر ناکامۍ او تاوان دلالت کوي. دا فعل د بددعا، غندنې او خبرو لپاره دی، او د هلاکت او نابودۍ په معنا دی: يعنې هلاک او نابود دې وي! په قرآن کريم کې دوه ځلې نور هم ددې فعل له مشتقاتو راغلي دي چې هر دواړه موردونه تر نظر لاندې موخې ته له رسېدو مخکې د ماتې او ناکامۍ مفهوم لري او د فرعون د نقشې او نيرنګونو له سستوالي او خامۍ حکايت کوي: «...وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِي تَبَابٍ» [غافر۳۷(۴۰:۳۷)] او د فرعون مکر [او تدبير] [د هغه] له زيان [او تباهۍ] پرته بل څه نه وو، «...وَمَا زَادُوهُمْ غَيْرَ تَتْبِيبٍ» او له هلاکت پرته يې څه ورزيات نکړل [هود۱۰۱(۱۱:۱۰۱)].

«يَدَا أَبِي لَهَبٍ»: د ابو لهب دواړه لاسونه. چې د کلّ تسميه د جزء په اسم ده او له لاس څخه مطلب د هغه ذات او ځواک دی. «يَدَا» تثنيه ده يعنې دوه لاسونه، او د اسلام د پيغمبر^(ص) او د هغه د رسالت پر خلاف د ابولهب ټولو شيطنت وزمو هڅو او پاړَونو ته نغوته کوي. ځرنګه چې د يو انسان نيّتونه، موخې او مقصدونه د لاس په توسه د عمل او کړنو بڼه نيسي، نو «يد» [لاس] د ځواک او قدرت د اِعمال او پلي کولو نښه ده.

«تَبَّ» هلاک او نابود شو. چې د مخکينۍ غندنې د تحقق او واقع کېدو د بيان لپاره ماضي فعل دی او له قطعي او جوت راتلونکې خبر ورکوي. [زيان او هلاکت دې د ابو لهب پر دواړو لاسونو وي چې، زيان مونده او هلاک شوی دی] د تبّت او تبّ دوه فعلونه، د غندنې او نفرين په معنا «لنډ او نشت دې وي» يا د خبر په

(c) ketabton.com: The Digital Library

توګه «لنډ او نشت شوي دي» یا یو یې غندنه او بل یې خبر دی یا ددې پر عکس دی. د تبّت د فعل نسبت، دوو لاسونو [یدا] ته د هغه په هڅو او د کارونو په پایله کې د نوموړي پر زیان او ماتې دلالت کوي، ځکه چې [ید] لاس د کار او د نیتونو او اخلاقو ښکارندوی دی، د هغه تثنیه [یدا] ګواکې پراخو هڅو ته اشاره ده. او تبّ د شخص ابولهب په اړه دی.

نو تَبَّتْ یعني پرې کړي دي وي. تباب چې د «تَبَّتْ» مصدر دی د هلاک او نابودی او ټوټه ټوټه کېدو په معنا دی، چې د غندنې لپاره دی. یَدَا، او په واقعیت کې «یدانِ»، یعنې دوه لاسونه؛ د ابولهب دوه لاسونه. وَ تَبَّ او غوڅ شول، او نشت دي وي، چې دا د مخکینۍ غندنې او دعا د واقع کېدو بیان دی. نو پاملرنه وکړئ چې له «یَد» څخه کوم مطلب اخېستل کېږي؟

هغوی چې په رسنیو کې پر دې سورة نیوکې کوي هغوی انګېرې چې مطلب یې همدا فزیکي ګوتې او لاسونه دي، په داسې حال کې چې په قرآن کې «یَد» په نورو معناو هم راغلی دی؛ دا کلیمه نه یوازې د انسان په اړه، بلکې په ځلونو د الله په اړه هم کارول شوې ده او تل د کلیمې استعاره ای معنا لري. مثلاً وايي: «... یَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَیْدِیهِمْ ...» [فتح۱۰(۴۸:۱۰)] د الله لاس له لاسونو د پاسه دی. یعنې څه؟ د خدای لپاره خو نشو کولی لاس قایل شو. یا په بل ځای کې وايي: «... بِیَدِكَ الْخَیْرُ ...» [آل‌عمران۲۶ (۳:۲۶)] موږ هم کله چې تعبیر کوو چې مثلاً خدایا خیر او نیکي ستا په لاس کې ده. نو، یَد دلته د قدرت او ځواک په معنا دی. یا «... قُلْ إِنَّ الْفَضْلَ بِیَدِ اللَّهِ...» [آل عمران۷۳(۳:۷۳)] ووایه په تحقیق سره فضل د الله په لاس کې دی. دا ډول تعبیرونه په پښتو کې هم لرو. یا دا چې «قُلْ مَنْ بِیَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ ...» [مؤمنون۸۸(۲۳:۸۸)] ووایه دا چې د هر څیز سمبالونه او واکمني د الله په لاس کې ده. یا هغه چا ته چې د خپل پالونکي څښتن له آیتونو څخه یې مخ اړولی دی؛ وايي: «... مَا قَدَّمَتْ یَدَاهُ ...» [کهف۵۷(۱۸:۵۷)] هماغه څه دي چې په دوو لاسونو یې له

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخکې لېږلي دي، يعني مخکې له دې چې په آخرت کې د خدای په درشل کې حاضر شي، په داسې حال کې چې زموږ ډېر کارونه په فکر او ژبه دي، نه زموږ د لاسونو په توسه. نو «يد» په دې موردونو کې مجازي حالت لري. د انسان کړنې او لاسته راوړنې هم سره ددې چې له ژبې او سترګو او غوږونو سره سرته رسېدلې وي، «يد» ته يې نسبت ورکول کېږي او انسان ته د هاغه څه پر بنسټ چې، د هغه دوو لاسونو «يداه» سر ته رسولي، جزا ورکول کېږي. [چې دوه لاسونه د انسان د تصميم او ارادې د تحقق او ځلا ښکارندوی دي]: «ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ يَدَاكَ...» [حج۱۰(۲۲:۱۰)] دا همغه څيز دی چې ستا لاسونو له مخکې رالېږلي دي.

کله هم د تصميم، ارادې او اجازې معنا ورکوي چې په يو ډول د هماغه ځواک اثر او نتيجه ده. لکه چې وايي: «...بِيَدِهِ عُقْدَةُ النِّكَاحِ...» [بقره۲۳۷(۲:۲۳۷)] يعنې هغه څوک چې د نکاح تړون د هغوی په لاس کې دی. مثلاً هلک او جينۍ يا پخپله واده کوي يا د هاغه چا په توسه چې د هغوی عقد او نکاح د هغه په لاس کې ده؛ يعنې مثلاً د جوړې له دواړو خخه د يوه يا د دواړو واک د هغوی له پلار يا نيکه سره دی؛ چون کېدی شي د هغوی د ټيټ سن له لامله، د هغوی يا له هغوی څخه د يوه واک مثلاً له پلار يا نيکه سره وي.

د قرآن ډېريو مفسرينو او ژباړونکو د «تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ» په بيانولو کې د ښېرا، غندنې او نفرين شعاري مفهوم کارولی دی، که څه هم د «تَبَّتْ» کليمې په ريښه يې معنا کې، يو ډول قطع کېدل او غوڅېدل شتون لري، خو دا ډول معنا د زيان ليدلو او موخې ته له رسېدو څخه د لاس لنډېدو له لوازمو څخه ده او ليرې برېښي چې متعال خدای د پيغمبر(ص) له دښمنانو د يو دښمن پر ضد د غندنې او نفرين وزمه شعار ورکړی وي.

او همدا راز په دې سورة کې له «لاس» څخه مطلب هم، د ابولهب دا مادي او فزيکي لاس نه دی؛ بلکې لاس دلته په مجازي توګه کارول شوی دی او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځـواک او قـدرت ښـکارندوی دی؛ یعنـې هاغـه؛ د شرک ځـواک، د مخالفـت ځواک، د دښمنۍ ځواک، چې له پیغمبر سره مقابله کوي او غواړي چـې اسلام نشت کړي، هاغه منفي ځواکونه چې د اسلام د نهضت او انقلاب په مقابل کې پـه یوه لیکه شوي دي، دا ځواک دې پرې او غوڅ وي، قطعـه دې وي، نشـت دې وي. دا شعار دی خو په واقعیت کې له حقیقت سره سم دی، او کـه نـه خـدای تعالی(ج) خو شعار نه ورکوي. روښانه ده چې خـدای تعـالی(ج) کـه وغـواړي پـه یقیني توګه به داسې وشي. که هغه اراده وکړي، کافران او د اسـلام دښـمنان بـه مقطوع شي او اړینه نه ده چې خدای تعالی هغوی وغندي. دا مـوږ انسانان یـو چې شعار ورکوو او د انسانانو شعار د هغوی قلبي لېوالتیا ښـکاره کـوي. مـرګ پـر پلانکي، ژوندی دې وي پلانکی، پلانکی بیـرغ دې ټېکـاو وي، دا د یـو ملـت د غوښتنو څرګندونه کوي؛ خدای تعالی خو اړتیا نه لـري چـې شـعار ورکـړي. کـه خدای تعالی غوښتلی د ابولهب روح یې اخېسته او نور نو اړین نه وو چـې لاس یې غوڅ کړي یا یې وغندي. او هغه مهال هـم، چـا خـو د ابولهـب مـادي لاس غوڅ نکړ چې د اسلام مخالفین په رسنیو کې ووایي چې د عقېدې له کبلـه ولـې باید د یو انسان لاس غوڅ شي. نه داسې کومه پېښه شوې او نه چـا لـه دې آیتـه داسې کوم مطلب اخېستی چې د ابولهب فزیکي لاسونه باید غوڅ شوي وای او دا کار شـوی هـم نـدی ... حتـا هغـه آیـت چـې د غلـه پـه اړه دی او فرمـایي: «وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا كَسَب...» [مائده ۳۸ (۵:۳۸)] د نرینـه یا ښځینه غله د عمل جزا داده چې لاس یې غوڅ شي، له لاس څخـه مطلـب پـه لازمي توګه د هغه د لامسې غړی نه دی. البته په تېـر کـې چـې ډېـرى کارونـه د لاسونو په توسه سرته رسول کېدل او داسې کارونه چې پرته له لاسـونو وي ډېـر لږ سر ته رسېدل. خو په هاغه پَیر کې چې زندان نه وو، پولیس او څارندوی، او کوم امنیتي سیستم هم نه وو، که چا بـه غـلا کولـه، پـه ځـانګړې توګـه پـه هاغـه دوران کې یوازینۍ حل لار یې دا وه چې د یوې نښې او علامې په توسه غـل و پېژندل شي او مثلاً فرض کړئ یوه ګوته یې غوڅه کړي. خو حتا په هاغې ځای

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې هم ویلی شو چې مطلب یې دا مادي او فزیکي لاس نه دی او مطلب ترې د شخص د ځواک، وسې او قدرت لاس دی. لکه څنګه چې اوس هم وینو که کوم کسان مثلاً په سترو شرکتونو کې غټې غلاګانې وکړي، څه ډول یې لاسونه پرې کوي؟ دلته خو نور یو وګړی نه دی، لسګونه کسان دي. د لاسونو په توسه یې هم چې غلا نه ده کړې. ستړې کمپنۍ له کامپیوټر سره کار کوي، چې نه کوم حقوقي شخصیت دی او نه کوم حقیقت دی، چې فعالیت لري. نو باید عملاً یې له هاغه شرکته لاس لېرې کړای شي، او لاس یې مثلاً د پلانکۍ اړیکبندۍ له کاروني لنډ کړل شي. زموږ په زمانه کې هم چې وینۍ لګیا دي په دې حکم عمل کوي. وینو چې هر څوک که کوم خلاف او خطا کار وکړي مارکدار او نښاني کېږي، په سوابقو او کړنپاڼو کې یې شاملېږي او نور نو هغه ته څوک کار نه ورکوي.

مثلاً په اروپا یا آمریکا کې که څوک د کور قسط یا د برېښنا او غاز لګښت پر خپل وخت ورنکړي او اعتبار یې خراب شي که کوم ځای اجاره کول غواړي پر هغه اعتماد نه کوي؛ یعنې په واقعیت کې لاس یې له کاره پرې کوي. د وسمهال حقوقي او قضایي سیستمونه په عملي توګه ډېر په ځیر دا قانون اجرا کوي.

که څوک د ټولنې د اعتماد او ویسا وړ نه وي لاس یې پرې کېږي او له ټولنیزو فعالیتونو او چارو یې لاس لنډېږي، که په هر کار کې وي له هغه کاره د لاس لنډولو له لارې عملي کېږي، مثلاً په موټر چلولو کې که څوک درې ځلې د خلاف او خطا کړونکی شي، لاس یې له موټروانۍ لنډوي؛ د موټر چلولو اجازه لیک ترې اخلي او نوره ورته اجازه نه ورکوي چې د موټروانۍ پر سیټ کښېني. دا ټول یوشمېر مفهومونه دي چې له فزیکي لاس څخه ډېر پراخه دي او دا فزیکي لاس د«ید»له مصادیقو یو ګڼل کېږي.

نو د « ید» معنا د «تبت یدا ...» په آیة کې له لاس څخه [چې د بدن د غړي په توګه دی]، ډېره پراخه او اوچته ده او که هم د لاس په اړه کارول کېږي له دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لامله ده چې لاس د ځواک او قوت د کارولو وسیله ده. پر دې بنا ددې کلیمې جامعه معنا همدا توان او ځواک دی. او که هم د استعارې په توګه د نعمت او ملک او ددې په څېر د نورو په اړه کارول کېږي د هاغه ځواک او قدرت له لامله دی چې لاس د نعمت ورکړه کوي او یو ملک برابروي.

همدا راز د «یدا» معنا په [تبت یدا ...] کې چې دوه ښی او کیڼ لاسونه دي، ګواکې د استعارې په توګه مثبتو او منفي هڅو، افراط او تفریط، کیڼ لوری تګ او ښی لوری تګ، بخشش او بخل او د انسان د چلن دوو متضادو اړخونو ته اشاره لري، په هر حال کې څرګنګه چې د ابو لهبانو نیتونو د هغوی په ټولو هڅو کې باطل او بیهوده دي که په ظاهري بڼه کوم په زړه پورې کار هم سر ته ورسوي بې ببرې، بې پایلې او پرې شوی به وي.

په هر حال، دا الهي پیغام او خبرتیا ده چې د زماني د [ابولهب ـانو] فکر او عمل به نتیجې ته ونرسیږي. غوڅ دې وي د خیانت کارانو درغلګرو او درغلن چارو لاسونه، لنډ او پرې دې وي، د تیري کوونکو، یرغلګرو او ظالمانو لاسونه. دا په واقعیت کې الهي اراده او غوښتنه ده. یو قانون دی چې په نړۍ کې جاري او ساري دی، او همداسې هم وشول. عملاً هم وښوول شول چې هغه او هغه ته ورته کسان کوم ځای ته ونرسېدل او د هغوی ټولې هڅې، چل ول او دسیسې بندې کوڅې، خنډ او بندیز ته ورسېدلې.

په یو لنډ آیت کې چې ددې سورة په پیل کې راغلی دی دعا او غندنه اعلانوي، او هغه ته تحقّق وربښي او پلي کوي، او جګړه پای ته رسېږي، او پرده راښکته کېږي! خو هاغه څه چې ددې سورة د پیلامې له آیت وروسته راځي، په حقیقت کې د هغه څه بیان او توضیح ده چې واقع شوی دی او پای ته رسېدلی دی:

مَا أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ. ما، نافیه یا انکاري استفهامیه ده. عنه چون د رد او دفاع څرګندونه کوي د مَا أَغْنَى عَنْهُ مفهوم، دا دی چې هغه انګېرله، کوم مال

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې چې راغونډ کړي او زېرمه کړي دي او کوم ځواک او برلاسي يې چې لاسته راوړي دي هغه به له هر څېزه بې نيازه کړي او د پيښو پر وړاندې به ترې دفاع کوي او له غورځېدا څخه به يې مخنيوی کوي؛ خو هغه ته يې کومه ګټه ونرسوله. قرآن د غندنې اونفرت په بڼه له دې سرې يادونه کوي فرمايي: هلاک او نشت دې وي د ابولهب هر دواړه لاسونه او نشت شوی دی هغه پخپله. او وروسته فرمايي: مَا أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ. کوم مال او شتمنۍ يې چې لاسته راوړي دي [کوم مقام او شغل يې چې حاصل کړی دی] هغه ته يې کومه ګټه ونرسوله [او هغه د دوزخ له اوره نه بچ کوي]. دلته قرآن يوې مهمې موضوع ته نغوته کوي او موږ پوهوي چې د حضرت رسول اکرم(ص) په مقابل کې ددې سړي د انحراف او مبارزې يو عامل او په يو اعتبار د هغه د غرور او جحود او انکار لامل همدا مال او منال او شتمني وه، په ځانګړې توګه هاغه څه يې چې د خپل هنر او ځواک په توسه لاسته راوړي ول. لکه د نورو وګړو په څېر چې انګېري، ثروت او شتمني د انسان لپاره هر څيز دی.

د ثروت او شتمنۍ په اړه د انسان اشتباه همدا ده. که ثروت ته انسان په دې سترګه وګوري چې شتمني د انسان له اړتيا وړ توکو، چارو او څيزونو څخه ده، يعنې داسې و انګيري چې شتمني د هغه يو شمېر اړتياوې رفع کوي او له دې زيات څه اهميت نلري، په دې صورت کې شتمني انسان ته زيان نه رسوي؛ يعنې شتون يې خير او ګټور دی، چې په دې توګه له داسې انګېرنې سره شتمني زيان رسوونکې نه، بلکې د کار د آسانۍ لپاره مرسته کوي. خو که ثروت د انسان لپاره داسې بڼه ونيسي او داسې وانګېري، چې کله سړی ثروت ولري هر څه لري او ټولې چارې له شتمنۍ سره سمېږي او له ثروت سره ټولې ستونزې حل کېږي او دا چې سړی پيسې ولري نور نو غم نلري، او د ثروت په درلودلو سره ځان پر نورو اوچت ګڼي او پر نورو کبر کوي، همدا مهال دی چې ثروت د انسان د بدبختۍ لپاره جوهر او تومنه جوړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د «همزَة» په سورة کې دې موضوع ته چې انسانان له مال او ثروته د راپیدا شوي غرور څخه ځه کړني او عمل کوي، په څرګنده توګه نغوته کوي او په توسه يې د انسان کړنې په ځانګړي توګه انځوروي؛ فرمايي: وَيْلٌ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُمَزَةٍ. الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ. يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ. [همزة۱(۱۰۴:۱) تر۳].

«هُمَزَة» او «لُمزَةٍ» يعني هاغه ډله چې همز او لمز کوي، هاغه کسان چې د سترګو له اشارو او د سترګو له کُنجونو او د شونډو له کُنجونو سره او د پېښو او تمثيل په توسه نور خلک تحقيروي، سپکاوی ورته کوي او ملنډې پرې وهي. خلکو ته ددې بې اعتنايي او بې پامۍ او انسانانو ته د سپکاوۍ منشأ او سرچينه د هغوی پيسې او شتمني ده. ويني چې نور يې نلري او هغه يې لري نور ټول د هغه په نظر کې کوچني دي، او دا پخپله چې شته او هر څه لري تر نورو خپل ځان ستر ګڼي. «الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ.» هغوی چې مال او شتمنۍ يې راټولې کړې دي او پرله پسې يې شمېرلې او حساب کړي دي، او تل پر دې اخته دی چې خپل حسابونه سم کړي او هغه وګڼي، چې مثلاً د څو ميليونو يا ميلياردونو څښتن دی. يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ. هغه انګېري چې دا مال به يې تلپاتې او جاويدان کړي. سره له دې چې انسان يقين لري چې يوه ورځ به هرومرو مړ کېږي، خو کله کله مال او ثروت داسې يو غرور پکې رامنځته کوي چې د انسان حالت د هغه چا د حالت په څېر کېږي چې خيال کوي نور به نو د مال او ثروت په ډاډ له هر آفته خوندي وي او دا شتمني او ثروت به يې تلپاتې او جاوېدان کړي.

نو ابولهب د کوم څيز پر تکيه او ډاډ له پيغمبر سره دښمني او کينه کښې کوله؟ پر دې ډاډ چې شتمن سړی وو؛ هغه د خپلې زمانې په تناسب ميليونر وو. خو له خپل ټول مال او شتو او ټولنيز موقعيت سره، او د قرآن په تعبير له ټولو لاسته راوړنو سره، په پای کې چرته ورسېد او څه يې وکړل؟ نه يې شتمنيو او نه په ټولنه کې موقعيت يې کومه نتيجه ورکړه او هغه يې له اړتيا بچ نکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وګړي انګیري چې که شتمن او ځواکمن وي، پوړ او مقام ولري، دا خیزونه به یې ملاتړ وکړي. دوی خیال کوي د مال او موقعیت پر تکیه، هر کار چې یې زړه وغواړي کولی شي. هغوی ته فرمايي دا څيزونه هيڅ يو به تاسو ناآرمن نکړي او په درد به مو ونلګي او ستاسو کومه ستونزه به حل نکړي. نه د ابولهب اور لګونو او نه د هغه ګډوډیو او اله ګولو، وکولی شو اسلام له ریښې وسوځوي او د الهي وحی د وړانګو مخه ونیسي او نه مال او مقام يې د هغه په ساتنه کې په کار راغی. کوم مهال چې هغه ولیدل د قریشو مشران او سروال له ساز او سامان او سمبال پوځ سره په بیړه له مکې ولاړل او په بدر کې د مسلمانو له وړې بې ساز او سامانه ډلې سره مخامخ شول، ابولهب د سوبې زیري او د محمد(ص) او د هغه د پلیوانو د سرونو تحفې ته سترګې پر لار وو. چې نابېره یې د قریشو د رسوا ماتې او د وینو بهیدنې او د بدر په خاګانو کې د قریشو د سروالو او د خپلو همغاړو ملګرو د پرېوتلو خبر واورېد. ټولې هیلې یې چې په سر کې درلودې پر باد لاړې. او پرته له دې چې لکه د نورو قریشیانو غوندې د جنګ لیکې ته لاړ شي او توره وکاږي؛ غم، اندیښنو او ماتم يې له کینې پر ډک زړه فشار راوړ، له پښو یې وغورځاوه او نور پورته نشو تر دې چې بدن یې د عَدَسه ناروغۍ [د چیچکي دانو یا پر پوټکي د تناکو وبایي ناروغۍ] داسې خیرن او مکروبي کړ چې په دې حال کې چې هیڅوک ورته نه نژدې کېده، سترګې یې له دنیا پټې کړې او په هاغه دوزخ کې چې پخپله یې ځانته برابر کړی وو سترګې پرانیستې.

هغه پر مال او مقام له ډېرې لګولو سره، خپل بریالیتوب جوت ګاڼه، په داسې حال کې چې هیڅ یو له دوې ونشو کولی هغه د حق د نور په غلي کولو او د خپلو کړنو له پايلو څخه په بچ کولو کې ناآرمن کړي «مَا أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ». دا د هغه دنیوي سرلیک وو، لکه څنګه چې په دنیا کې مال او لاسته راوړنو یې ونشو کولی ورسره مرسته وکړي، په آخرت کې هم، د هغه شتمنې او برلاسی له لاسه ځي، د هغه شتمنیو او مال، هڅو او تلاش د هغه لپاره هیڅ کار

(c) ketabton.com: The Digital Library

ونکړې، هغه او د هغه هر څه له هلاکت او تباهۍ سره مخامخ شول. [د قرآن په بيان د اصحاب شمال له ژبې: «مَا أَغْنَى عَنِّي مَالِيَهْ. هَلَكَ عَنِّي سُلْطَانِيَهْ» [حاقه۲۸(۶۹:۲۸) او ۲۹] شتمنۍ مې زه ناړمن نکړم، واکمني مې له ما لاړه.] يعنې دا دنيا يې چې پای ته ورسېده؛ په آخرت کې به هم د خپل ځان له دننه د بل شوي اور په پايلو اخته کېږي؛ «سَيَصْلَى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ». [په دې دنيا کې هم بدبخته او بيچاره شو] او په قيامت کې به هم داسې يو اور ته ورننوځي چې «ملتهب» او لمبو والا به وي، داسې اور چې ذَاتَ لَهَب، [د التهاب څښتن] يې، پخپله ابولهب دی، هغه چې د التهاب، شعلو او لمبو پلار دی، داسې اور ته به ننوځي چې هغه اور پخپله له همده مشتعل، ملتهب او بل شوی دی.

دا مو په ځلونو مخکې ويلي چې د جنت نعمتونه او د جهنم عذابونه په دې دنيا کې د انسان له کړنو او عملونو څخه تجسم مومي. يو سړی چې په دې توګه د کينې، حسادت او د جحود او انکار له اوره ملتهب دی د داسې سړي وجود سر تر پايه اور دی. کله چې مړشي «لَقَدْ كُنْتَ فِي غَفْلَةٍ مِنْ هَذَا فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ» [هغه ته ويل کېږي] ته [د دنيايي عمر په موده کې] له يو مخې له دې [د عملونو د ثبت او ضبط له ميکانيزمه] غافل وې، دا دی ستا له سترګو مو [د غفلت] پرده لېرې کړه، اوس دې نو سترګې تېزې دي، او هر څه درته په بربنډه بڼه څرګندېږي او په ښکاره او برېښنده توګه هر څه وينې. هاغه مهال به خپل ځان په دې غرغنډه او لمبو والا اور کې ويني، چې په دينا کې هم په همدې اور کې سوځېده خو حس کولی يې نه شو.

سَيَصْلَى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ. سَيَصْلَى، خبر له راتلونکې دی او دا د ابولهب له مرګه مخکې ددې سورة پر نزول دلالت کوي. نَارًا، ځانګړې اور ته نغوته کوي. ذَاتَ لَهَبٍ. ددې څرګندونه کوي چې ددې اور او د اورلګاندي رينبه يوه ده، هر دواړه له يوې سرچينې او د يو راز لمبو لرونکي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

«سَيَصْلَى» د «صَلَىَ» لـه ريښې، د اور د لمبـو پـه منځ کـې ځـاى نيـول دي. لکـه څنګـه چـې موسـى^(ع)^ پـه هاغـه سـړې او تيـاره ژمنـۍ شـپې کـې خپـل کهول ته وويل: تم شئ، ما تـه وړانـدې يـو څـه اور بريښـي، ښـايي د هغـه پـه رڼا کې کـوم خـبر واخلـم يـا يـو څـه لـه اوره تاسـو تـه راوړم چـې پـرې تـاوده شـئ «...قَـالَ لِأَهْلِـهِ امْكُثُـوا إِنِّي آنَسْـتُ نَـارًا لَعَـلِّي آتِـيكُمْ مِنْهَـا بِخَبَرٍ أَوْ جَـذْوَةٍ مِـنَ النَّـارِ لَعَلَّكُـمْ تَصْـطَلُونَ» [قصـص۲۹(۲۸:۲۹) او نمـل۷(۲۷:۷)]، خـو د سـلامتۍ لـه دې اوره تودېـدل چرتـه، او د دوزخ د اور پـه تـاو کـې ځـاى نيـول او سـوځېدل چرتـه!؟ د دروغ انګېرونکـو د سـوځند اور خاصـيت، د هغـوى د کړنـو د بـريښ، سـور اورتـون څرګنـدوي: «إِلَّا مَـنْ هُـوَ صَـالِ الْجَحِيمِ» [صافات۱٦۳(۳۷:۱٦۳)] او «...إِنَّهُمْ صَالُو النَّارِ» [ص۵۹(۳۸:۵۹)].

لکه څنګه چې حسد او کينه پالنه د ابولهب په تياره دننه کې ريښه درلـوده او د هغه له ژبې او نورو غړو څخه يې لمبې را ايستلې پـه دې تمـه چـې د حـق او حقپالو زړونو ريښې وسوځوي. نو هغه به ډېر ژر، په راتلـونکې کـې، پـه اور کـې واچول شي. او له داسې يوه سرليک سره به دوڅار شي. په داسې اور کـې چـې ذَاتَ لَهَبٍ؛ داسې اور چې د لمبو او غرغنډو لرونکـى دى. پـه واقعيـت کـې دي سړي پخپله دا اور بل کړى دى، ويلى شو چې دا پخپله ددې اور لپـاره د خسـو او خاشاکو انبار دى.

«لَهَبٍ» د اور لمبې او د لمر سوځنده شعلو، ځلاندو او وړانګو ته ويل کېږي، لکـه څنګه چې د دروغ انګېرونکو د دوزخي سېوري په ستاينه کې راغلي دي: «...لَا ظَلِيلٍ وَلَا يُغْنِي مِنَ اللَّهَبِ» [مرسلات ۳۱ (۷۷:۳۱)] چې نه د سـېوري خپروونکـى [= واقعي ساتونکى] دى او نه له اوره مخنيوى کـوي. ابـی لهـب هـم نـه خيـر او ښېګڼه درلوده او نه هم لـه اورسـوځولو يـې څـوک پـه امـان کـې وو. د هغـه د دوزخي اور د لهب والي ذات، د هغه په ذات او ضمير کـې دننـه والـي تـه نغوتـه لري، نه دا چې له بيرونه پر هغه ورتپل شوى وي. دې ته ورته چې په قرآن کـې

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې فرمايلي: د اور حُطمه د خدای بل شوی اور دی چې پرلـه پسې لـه زړونـو څرک وهي. « نَارُ اللَّهِ الْمُوقَدَةُ. الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ.» [همزه٦(١٠٤:٦) او ٧].
نوم يې «ابولهب» دی او سرليک يې هم «ذات لهب». چې هر دواړه يو تر بله تناسب لري، سرليک يې هم داسې يو اور دی چې پخپله يې رامنځته کړی دی. هر څوک چې څه کري هغه به ريبي. هغه چا چې په ژوند کې د خلکو ژوند ته اور ورته کړی، له ظلم او ستم سره، او له هاغو شکنجو او رَبْړَونو سره چې کړي يې دي او هاغه مفاسد چې په دنيا کې يې سر ته رسولي دي او د خلکو ځان او مال ته يې اور ورته کړی دی طبيعتاً سرليک به يې له داسې اور پرته نور څه نه وي.
عجيبه دا چې د «لهب» کليمه دوه ځلې په دې سورت کې کارول شوې ده چې دا دويم ځل د هاغه کافر د عذاب په توګه چې د هغه د اوربلوونکي نفس توصيف او تحقق دی څرګند شوی دی: په دې دنيا کې د هر راز ځواک او لاسته راوړنو څخه له لاس لنډېدو وروسته په پای کې په آخرت کې «سَيَصْلَى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ». داسې ستر اور ته به ننوځي او وبه سوځي چې د غرغندېو لمبو والا، ژبه ور او شعله ور به وي. «لَهَب» چې د اور لمبه او ژبانه ده د اور د انځورولو او مشخص کېدو لپاره، او د هغه د لمبو او شعلو لپاره ذکر کېږي.
او لا هيښوونکي دا چې د هغه د مېرمنې انځور هم څرګندوي، چې جګړې او معرکې ته د اور او سکروټو راوړونکې وه، په داسې حال کې چې د خسو درونـد پنډ له زيږې رسۍ سره پر خپلې غاړې لېږدوي. نـار، ذات لهب او حطب چې په دې آيتونو کې کارول شوي دي د حق له لارې سره د مقابلې لپاره د ابولهب د اور بلولو له صحنې يو تصوير او انځور څرګندوي. خو د حسد، کينې او دښمنۍ اور چې د هغه له دننه لمبې کوي په پای کې هغه پخپله د بدر د ماتې له غوسې او هغې سختې بيمارۍ چې پر ځان يې برلاسې شوې وه له پښو وغورځېد او اوربلوونکي لاسونه يې د خلکو له ځان او مال څخه لنډ شول.
«تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ».

(c) ketabton.com: The Digital Library

مېرمن يې: **وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ**. او د ابولهب مېرمن هم له هغه سره په اور کې لوېږي په داسې حال کې چې د خس او خاشاکو لېږدوونکې ده. **وَامْرَأَتُهُ**، سیصلی ته یا د هغه ضمیر ته عطف دی. «**حمّال**» يعني هاغه څوک چې کوم بار لېږدوي. «**حَطَب**» يعني خځلې، خس او خاشاک. **حماله** د **امرأته** لپاره خبر دی چې د سخن چیني او فتنه ګرې ښځې څخه کنايه ده چې د جګړې او فتنې د فعل د هڅونې او پارونې لپاره وسیله شي لکه څنګه چې هر سخن چین او د فتنې وسیلې ته، **حمالة الّحطب** وايي.

«**حَطَبِ**» هاغو اغزو، خځلو، پیلوځو او خسوخاشاکو ته ویل کېږي چې د اور د بلولو لپاره راټولېږي. دا ويي يو ځل بل هم په قرآن کې راغلی ده: «**وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا**» [جن۱۵(۷۲:۱۵)]. د عدالت غلیمان او دښمنان [د عدالت ملو پر خلاف چې د جنت بناکوونکي دي] د جهنم لپاره اغزي، خځلې او خسوخاشاک راټولوي [خپله انرژي د اور په بلولو کې لګوي]. د «حمالة» مبالغه ذکر کېدل د فتنې اچونې پر شدت دلالت کوي. له دې سره مل چغلي او د نورو تر منځ انګل او غوغا اچوونکي ته «**حمالة الحطب**» وايي، په دې بڼه کې د «**ابی لهب**» د مېرمنې نقش ، د بني هاشم او بني اميه تر منځ په جاسوسۍ او د شر اچولو په واسطه کېدو کې، ډېر ښه روښانه کېږي.

نو **ابولهب** پخپله اورلګاندی او ښځه يې پیلوځه او خسبه او فتنه ګره وه. چې «**حَمَّالَةَ الْحَطَبِ**»: د خسبه او د لرګو لېږدوونکې په معنا له سخن چين څخه کنايه ده چې د خلکو تر منځ د کينه کښۍ او دښمنۍ د اور په لګولو او تازه کولو سره، د هغوی د مینې، محبت او دوستۍ درمند ته اور اچوي، او د ټولو د دوستۍ رښتې او د خپلوۍ اړيکې پرې کوي. چې دا اصطلاح په پښتو کې هم لرو چې وايو پلانکی د جګړې د اور بلوونکی دی. ځينې د فتنې اور ته لمن وهي او ځينې هم ورته خسوخاشاک راوړي او سون توکي يې برابروي. لکه څنګه چې مو وويل؛ **ابولهب** د پیغمبر د دوو زومانو پلار او له قريشو څخه وو او د پيغمبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

تره وو، خو ښځه يې چې اصل نوم يې «عَرْواء» وو او کُنيه يې «اُمّ جَميل» چې زياتره پر همدې کُنيه مشهوره وه. د ابوسفيان خور او د حَرْب بن اُمَيّه لور وه، يعنې د پيغمبر د لومړۍ درجې دښمن خور وه چې ابوسفيان د عربستان په ټاپووزمه کې د شرک اصلي اډه او پايګاه وه. او د ابولهب پر جهالت سربېره د هغه د ناسمو کړنو اصلي لامل همدا ښځه وه چې، د هاغه پخواني حسادت، کينې او رقابت له مخې چې د بني اُميه او بني هاشم تر منځ شتون درلود، خپل مېړه يې د پيغمبر په مقابل کې د دښمنۍ لپاره هڅاوه. سره ددې چې ابولهب هاشمي وو، او د هاغه مهال د قبيلوي تعصب پر بنسټ ابولهب بايد د بني هاشم پر لور وای نه د بني اميه پر لور، خو د پيغمبر^(ص)^ په اړه او د هغه د دعوت او بلنې پر وړاندې رسماً له بني اميه سره ولاړ وو، او د ژوند تر پايه له بني هاشم سره يو ځای نشو، چې د اېخپله د هاغه وخت د دود او رسم مخالف کار وو، او دا ډېرې کړنې د همدغې ښځې په توسه وې چې هغه يې تر آغېز لاندې وو. نو، مېړه يې اوربلوونکی دی او د دښمنۍ اور ته لمن وهي او د اور شعلې، غرغنډې او لمبې ګړندی کوي، او ښځه يې هم د جګړې د اور بلولو لپاره پيلوځه او خسبه ده چې خس او خاشاک او سکروټې راوړي.

نو د ابولهب مېرمن چې د جګړې اور ته د خسو او سون توکو راوړونکې، او د فتنو اصلي پاروونکې او وسوسه ګره وه لکه د محکومې اسيرې او بندۍ په څېر چې يوه تاوه شوې او کلکه رسۍ يې په غاړه کې پرته وي او د هغې په توسه يې د محاکمې لور ته ورکاږي، د يوه تَرُور او ګېوډ خُلق او خوی او د تاوو شوو او ناسمو ګډو وډو لاسته راوړنو څخه د کلکو بندونو يو زندان وو. هغه چې د ښځينه عاطفي فطرت او طبيعت پر خلاف په دا ډول بندو، تړلو او نرينه والو زيږو غوغاو او انګلونو کې يې ګېډون کاوه، د اسارت بند يې د مرحوم طالقاني په وينا د «رقبه» او «عنق» پر ځای چې د غاړې اصلي نوم دی، په «جيد» کې چې د ښکلا او د غاړکۍ او ګاڼې او د سينګارتوکو د اچولو ځای دی اچول کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قرآن دې ښځې ته «حمّالة الحب» وايي. او دا نوم ددې ښځې لپاره ښه اسم با مسمی دی، د ځينو روايتونو له مخې دا ښځه سره له دې چې ښه مالداره او شتمنه وه خو بيا هم خس او اغزي به يې پخپله شا راوړل او د حضرت رسول اکرم(ص) په لاره کې به يې خپرول، نو په واقعي او فزيکي توګه به يې هم تل رسۍ پر غاړه وه او خسبه ګرې به يې کوله. همدا راز تل به يې د قريشو تر منځ د دښمنۍ اور بلوه او کومه سخن چيني به يې چې کوله؛ تل به په خوځښت کې وه دلته او هلته، چې يوه تازه خبره کشف کړي يو څه دروغ او درب ورسره ملګري کړي او بيا لاړه شي د قريشو په ناستو او محفلونو کې يې ووايي او قريش وهڅوي او هغوی وپاروي او د قريشو تر منځ د دښمنۍ او خصومت اور ولګوي، او هم دا چې له دې کار سره لکه د هر سخن چين په څېر او د هر هغه چا په څېر چې د انسانانو تر منځ دښمني رامنځته کړي «حمّالةالحطب» او خسبه ده، خسبه توب يې د خپل ځان پر ضد دی؛ چې په دې توسه د خپل ځان پر ضد اور رامنځته کوي، او په جهنم کې به د خپل مېړه سره سمه په اور کې سوځي. لکه څنګه چې د ابولهب لپاره د نوم غوره کول پر هغه له دريو اړخونو د تطبيق وړ وو هم د هغه د شعله ور سور مخ له مخې، چې يوه ټوټه د التهاب او لمبې وو، بل التهاب او لمبه يې د کينې او حسادت پر بنسټ وه، په عين حال کې همدا سړی چې ابولهب وو، په جهنم کې د ډېرو التهابونو او لمبو خاوند د جهنم د ملتهب او غرغنډ اور ښبنتن دی [نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ].

قرآن يوه کليمه غوره کړې چې په يو مهال کې له دريو اړخونو پر هاغه سړي [«عبدالعُزّی نومي»] رښتيني او صادقه ده. همدا راز د «حمّالة الحطب» کليمه يې چې د هغه د ښځې لپاره يې غوره کړې ده چې بيا هم له دريو اړخونو ددې ښځې په اړه رښتيني ده. د معنا د بلاغت څرګندوالی همدا دی چې لنډې او مختصرې کليمې وي خو ژورې، له معنا ډکې او نه هيرېدونکې وي؛ په يو مهال کې بې شمېره معنا ګانې په ذهنونو کې ژوندۍ کړي چې هغه ټولې معناګانې ددې کليمو په اړه رښتينې او صادقې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ. فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ. دا خسبه؛ په داسې حال کې چې له تاوو شوو مزو څخه جوړه شوې رسۍ يې په غاړه اچول شوې ده. في جيدها، مقدم خبر، د محدودونې ښکارندوی، حبل د ورپسې لپاره مبتداء، او په جمله کې د امرأته لپاره خبر يا حال دی.

«جِيدِ» د ښځو د ټېر پورتنۍ برخې ته ويل کېږي چې له غاړې سره نښتې ده، او غاړکۍ پرې ځای نيسي. د شهيدانو د سرلارې خبره ده چې وايي: «خُطَّ الموتُ على وُلدِ آدَمَ مَخطَّ القِلادَة عَلى جِيد الفَتاهِ» [د حق په لاره کې] مرگ سړيو ته لکه د پيغلو پر غاړو د غاړکيو په څېر ښکلی او گاڼلی دی. په عربي ژبه کې نورې کليمې هم لکه رَقَبه او عُنُق شتون لري چې د غاړې لپاره نور ويونه او مفهومونه دي؛ «فَكُّ رَقَبَةٍ» بلد١٣(٩٠:١٣)، «وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطأً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ ...وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ... وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ...» [نساء٩٢(٤:٩٢)]، «وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَى عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ...» [اسراء٢٩(١٧:٢٩)].

«مَسَدٍ» چې د دې سورة له نومونو څخه يو نوم دی او ښايي ډېر مشهور نوم له ټولو همدا دی، د هاغو رښتو او تارونو پر غښتل کېدو، تاوېدلو او اوبدل کېدلو دلالت کوي چې د وړيو او پنبې د تارونو او رښتو په اوبدون او جوړښت کې [د سپېنسيو تاوولو او نسّاجۍ په صنعت کې] او هم د خرمنې او د کجورو د پاڼو د رښتو او تارونو په اوبدون او جوړښت کې څرگند دي.

د انسانانو لاسته راوړنې هم د ژوند په اوږدو کې په تدريج اوبدل کېږي او يو پر بل اېښوول کېږي او مجازاً د هغه د سرليک د غاړې چوپړوال او اړک گرځي: «وَكُلَّ إِنْسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَائِرَهُ فِي عُنُقِهِ ...» [اسراء١٣(١٧:١٣)]. او موږ د هر انسان سرليک هغوی ته د هغوی په خپله غاړه کې اچولی دی. آيا په «فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ» کې د ابولهب د ماندينې هاغه سرليک نه ليدل کېږي، چې پخپله يې جوړ کړی ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا تمثيل او تشبيه د يوې داسې ښځې مسخ شوى انځور څرګندوي چې د مرواريدو د غاړکۍ پر ځاى يې، د خسو او خځلو د لېږدولو لپاره پېړ پړى پر غاړه اچولې دى! که لومړنى د فطري ښکلا نښه ده، دويمى د بارکشۍ او د نفس د اسارت نښه ده. ومو ويل چې: جيد د سينګار او غاړکۍ د ځاى څرګندوى دى، او دا لفظ د «عنق – رقبه» پر ځاى چې د غاړې ښکارندوى دى، راغلى دى؛ دا ښځه چې بايد ځان سينګار کړي او د ښکلا او لطافت نمونه اوسي، داسې مسخ شوې او بل شان شوې ده چې د فتنه ګر او بارکښ حيوان په بڼه اووښتې ده چې د خسو او خشاکو د لېږد پېړه رسۍ يې په غاړه کې اچولې ده. يعنې د ابولهب د ښځې په غاړه کې يو «حَبل» دى. «حَبل» يعنې رسۍ او «مَسَد» هم د خرما پاڼې او پاډې دي چې يو څه ستغوالى او سختې هم لري. او «جِيد» هم چې د ښځو د ټټر پاسنۍ برخې ته وايي چې بايد ګاڼه او د سينګار توکي پرې پراته وي؛ نو مطلب ترې غاړه نه ده، ځکه چې لکه څنګه مو چې وويل غاړې ته «عُنُق» يا «رَقَبه» وايي.

دا چې ځينو ويلي مطلب يې دادى چې په قيامت کې ورته په غاړه کې رسۍ اچوي، له دې لامله چې هغوى جيد لکه د عنق يا رقبه په څېر غاړه ګڼلې حال دا چې جيد د غاړکۍ او سنګارتوکو د ستون لپاره کارول شوى دى.

قرآنکريم فرمايي: دا خسبه په داسې حال کې چې هاغه رسۍ يې چې د مسد له جنسه ده، پر غاړه پرته ده. خسبانه به مو ليدلي وي چې کله غواړي کوم بار پر خپلو اوږو يوسي هرو هرو به يې پر خپلې شا تړي او په اصطلاح له دې خوا او اخوا يې پر خپله سينه تړي. دلته د «جيد» کليمه راغلې ده؛ سره ددې چې عربان د غاړې لپاره د «عنق» کليمه کاروي. خو «جيد» په ځانګړو اړوندونو کې کارول کېږي. مثلاً که وغواړي چې ووايي يوه رسۍ يې يو چاته په غاړه کې اچولې او هغه په کښولو بيايي، دلته «عنق» کارول کېږي. قرآن هم په دا راز اړوندونو کې د «عنق» کليمه کارولې ده: «... فَظَلَّتْ أَعْنَاقُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ »

(c) ketabton.com: The Digital Library

[شعراء ۴(۲٦:۴)] ددوی غاړې متواضعانه او د خاکسارۍ په دود ټيټې دي. «إِنَّا جَعَلْنَا فِي أَعْنَاقِهِمْ أَغْلاَلاً...» [يس۸ (۳٦:۸)] نه وايي «فی جيدِهِمْ»، وايي ددوی په غُنقونو کې مو زنځيرونه اچولي دي.

خو د «جيد» کليمه په هاغه ځای کې کارول کېږي چې غاړه له دې کبله چې د ښکلا ځای دی ذکر شي. کله چې غواړي ووايي غاړکۍ يې د ښځې په غاړه کې واچوله دلته د «جيد» کليمه کاروي او داسې بريښي چې د «جَيِّد» له بيخه د نېک او ښکلي په معنا وي. غاړه د ښځې لپاره د زينت او سينګار ځای دی. قرآن دلته غواړي ددې ښځې وضعه او حالت مجسم کړي؛ دا چې د «جيد» کليمه يې راوړې، غواړي ووايي چې ښځه چې ښايي د ښکلا او ښځينه احساساتو ښکارندوی وي، ددې ښځې د ښځينه نرم او لطيف طبيعت پر خلاف، زيږ او خشن طبيعت يې په وجود کې غلبه لرله او د رقيقو او لطيفو عاطفو او احساساتو پر ځای، خشن او دښمنانه حالت پکې شتون لري. په اصطلاح، «جيد»، چې د هغې په وجود کې بايد د سينګار او ګاڼې ځای وي، چې په واقعيت هماغه ښځينه مهر او عاطفه ده، ددې پر ځای، په هغه کې خشن او سوراوريز احساسات او د کينې او نفرت شراري او اوربخرکي دي.

پاملرنه وکړئ، د حضرت موسی(ع) په داستان کې، کله چې مور يې هغه په پيټۍ کې واچوه او د نيل رود ته يې وسپاره او صندوق د فرعون ماڼۍ ته داخل شو، نقل کوي؛ کوم مهال چې درباريان صندوق له اوبو څخه رانيسي- او پوهېږي چې په صندوق کې کوچنی له قبطيانو څخه نه دی او له بني اسرائيلو څخه دی، هغوی غوښتل چې ويې وژني، چون پوهېدل هغه يې له مرګ څخه د ژغورنې لپاره اوبو ته ورکړی دی، د فرعون ښځه يې مخنيوی کوي او راځي ووړکی په خپلې غېږ کې اخلي او فرعون ته وايي چې، د هغه د وژلو پر ځای، هغه به په زويتوب ونيسو، ښايي دا زموږ په ګټه وي، چې قصه يې مفصله په قرآن کې راغلې ده. يعنې د ښځې لومړی مخامخ کېدل له احساسي او عاطفي جنبې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره دي او ښځه نشي کولی له خشونت او سختۍ سره سلوک او چلند وکړي. وروسته یې، مفصله شرحه ورکړې ده چې د فرعون د مېرمنې عاطفه او احساس داسې غلبه کوي چې فرعون د بل هیڅا خبره نه مني، د درباریانو خبره ردوي او موسی د فرعون لخوا په زویتوب نیول کېږي.

دا څرګندوي چې ښځه سپېڅلی او انساني وجدان، دَرُونَهْ او ذات او له مینې او محبته ډک احساس لري. نو، هاغه ښځه چې، ددې پرعکس، په دننه کې یې تاوتریخوالی، خشم، دښمني، کینه او عداوت دی، احساسات یې داسې سخت او خشن لکه د خرما د ونې د پوټکي د پاډو په څېر دي او له دننۍ ښکلا تش دي او ښکلا یې په بده بڼه بدله شوې ده. وجود یې داسې مسخه شوی دی چې د زینت او ښکلا پر ځای د بدۍ زښتوالی او ستغوالی برېښوي.

لکه څنګه چې وویل شول دا په قرآن کې د ابولهب د ښځې انځور شوې بڼه ده، او په حقیقت کې ددې دواړو انسانانو شخصیتونه څرګندوي چې څه ډول د ابولهب د حسد اور او د هغه د مېرمنې د دښمنیو اوربلونې هر دواړه نشت کړل.

موږ پوهېږو چې په قرآن کریم کې له مشرکینو او منافقینو څخه د هیڅ کوم وګړي د نوم ذکر نه دی شوی، ځکه د بندګانو شرک او عصیان، پالونکي څښتن ته کوم ضرر نه لري، او الله تعالی د غچ او کسات په لټه کې نه دی، او هم دا چې په کتاب کې د اشخاصو د نوم ذکرول تلپاتی تولیز ګټور قانون نه دی. خو په ځانګړې توګه د ابولهب نوم ذکر شوی هغه هم د «عبدالعزی» په اصلي نوم نه بلکې د هغه کنیه ذکر شوې ده، او ورسره د هغه د ښځې ذکرول د ځېنو لاملونو له امله دي، چې په لاندې توګه ورته نغوته کوو:

۱ ـ چون د ابولهب ضرر له بل هر کافر او مشرک څخه زیاتتر او د رسول الله(ص) په ځور او آزار کې د مشرکینو د جرأت او زړه ورتیا لامل کېده، او د هغه له دې شر سره الله تعالی پوهېده چې هغه د کفر په حالت کې له دنیا ځي، ځکه یې خبر ورکړی او دا پخپله یوه معجزه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ ـ د هغه ذکر ددې لپاره دی چې د نړۍ خلک پر دې پوه شي چې د الله رسول^(ص)^ له الله^(ج)^ پرته کوم بل مرستيال او ياور نه درلود او د هغه تبليغ او بلنه تحميلي او پر نورو په زور او زبردستۍ د منلو توکي او وسايل نه درلودل.

۳ ـ خلک بايد پوه شي چې ټبر، نسب او اصل په درد نه لګي. د جزاء د قانون پر وړاندې هاشمي ښاغلی له حبشي غلام سره توپير نلري او هسې دې خلک د غټانو او سترو کسانو پر نامه او له هغوی سره د نسبت او خپلوۍ له کبله مغرور نشي او ښايي وواېو د هغه ښځه د فساد او چغلګرۍ د خسو او خځلو خسبه وه، او د حضرت رسول اکرم پر لار به يې خس او خاشاک او اغزي شيندل.

سره له دې چې ددې سورة د آيتونو ظاهر، د مشخصو او مشهورو نر او ښځې په اړه، او پر هغوی پورې محدود او اړوند برېښي، خو کومې اشارې او تعبيرونه چې په دې آيتونو کې راغلي دي نامحدودې او عمومي دي او د هر داسې سړي او ښځې شوم عاقبت، پايلې او صفتونه څرګندوي چې د حق او خير د بلنې پر وړاندې اورلګاندي او فتنه اچونه کوي. دا آيتونه د هر مهال لپاره دي او د هر مهال د داسې اشخاصو له تحقير او غندنې کنايه ده. دا سرليک نه يوازې د ابولهب او امّ جميل لپاره دی او بس، بلکې هر څوک چې له قرآن سره مخالف وي او په نړۍ کې د هغه د احکامو له دود او برلاسۍ مخنيوی وکړي، په دوزخ کې به له هغوی سره نژدې او همدم وي.

او په هره زمانه او هر راز شرايطو کې که څېنو خلکو د ليد له يووالي سره، حق او خير وموند او د هغه د پرمختګ لپاره وفادار او ټيکاو پاتې شي، هرومرو به يې د حق او خير وړانګې خپرې شي او پليونان به يې بريالي کېږي او خلک به پوځ پوځ هغه ته مخه کړي «إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ ....» او د دسيسه کارانو او ټګو برګو اورلګاندو او د هغو ښځونکانو لاسونه او نفسونه پرې کېږي چې د هغوی لپاره د فتنې د اور د خسو او خاشاکو راوړونکي، ګوډاګيان او د لاس آله

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوې دي او له تور او مسخ شوي مخ سره به د خپلو عملونو او کړنو په دوزخ کې لوېږي: تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ... سَيَصْلَى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ...

ګواکې د همدغه تناسب، لامل او علیت له ليده دا سورة په قرآن کې د نصر له سورته وروسته ځای پر ځای شوی دی، سره ددې چې د تبت سورة مکي دی او د نصر سورة کلونه وروسته له هغه په مدينه کې نازل شوی دی.

ددې سورة اړيکه مو له مخکيني سورة سره توضيح کړې ده او و مو ويل چې دا ځلور سورتونه چې په هغې کې پيغمبر ته د ويلو فرمان ورکړل شوی دی، په دې معنا دی چې د خپل پالونکي ښتن ربوبيت خپل نفس ته تلقين کړي.

دا دوه سورتونه [نصر او مسد]، په لنډه توګه، دوه مختلف سرليکونه څرګندوي: د هاغو کسانو سرليک چې د الهي نصرت په توسه برياليي شول او، په مقابل کې، د هاغو کسانو سرليک چې هڅې يې بې پېرې او بې پايلې پاتې شوې، پرې شولې او ونغځېدلې، او د هغه ګرد کوښښونه چې د حق په پټولو کې يې سر ته رسول ناکام شول او همدا راز د خلکو په ځورولو کې يې ټولې کړنې ابته شولې او د هغه سرداری، مشرتوب او لويي د تل لپاره د هغه لاسه ووتلې، ټولې چارې يې بېکاره شوې، غرور يې مات شو او له ځواک او زوره ولوېد او د تباهۍ په کنده کې د تل لپاره پرېوت.

پالونکی ښتنه! زموږ زړه له هر ډول ځيل، لجاجت، آغوږ او هوډه کولو وساته.

لويه خدايه! موږ ټول د خپلو چارو له پايلو په ډار کې يو، ته موږ ته امنيت او سوکالي راوبښه! او زموږ د چارو پايله په خير کړې! وَ اجْعَلْ عاقِبَةَ أَمْرِنا خَيْراً.

يا الهي! موږ پوهېږو په هاغه ستر نباوتون کې نه مال او شتمني او نه د خپلوی اړيکې هيڅ يو کومه ګټه نه رسوي، يوازې ستا لطف او لورونې چار سموي، موږ په خپلو لُطفونو او لَوْرَوُنو کې شامل کړه! آمين

صدق الله العليّ العظيم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادونه: ددې تشريح د ليکلو پر مهال لاندينيو سرچينو ته هم مراجعه شوې ده:

۱ ـ نظم قرآن ـ د عبدالعلي بازرګان ليکنه
۲ ـ آشنايي با قرآن ـ د مرتضى مطهري ليکنه
۳ ـ في ظلال القرآن ـ د سيد قطب ليکنه
۴ ـ تفهيم القرآن ـ د مولانا سيد ابوالاعلى مودودي ليکنه
۵ ـ تدبر قرآن ـ د مولانا امين احسن اصلاحي ليکنه
٦ ـ قرآن حکيم [ترجمه و توضيحات فارسي] ـ عبدالعلي بازرګان
۷ ـ الميزان في تفسيرالقرآن ـ د سيد محمدحسين طباطبائي ليکنه
۸ ـ کابلي تفسير [قرآن کريم ترجمه او تفسير ـ مولانا محمود الحسن ديوبندي او علامه شبيراحمد عثماني] پښتو کوونکي : د عالمانو يوه ډله
۹ ـ پرتوى از قرآن ـ د سيد محمود طالقاني ليکنه
۱۰ ـ تفسير نمونه ـ د آيت الله مکارم شيرازي او د ورسره علماو د پلاوي ليکنه
۱۱ ـ تفسير نور ـ د مصطفى خرمدل ليکنه
۱۲ ـ تابشي از قرآن ـ د سيد ابوالفضل ابن الرضا برقعي قمي ليکنه
۱۳ ـ تفسير باران ـ د دوکتور مهدي خُدّاميان آراني ليکنه
۱۴ ـ ترجمه تفسير طبري ـ د حبيب يغمائى په اهتمام او تصحيح
۱۵ ـ تفسير ابن کثير [حافظ عمادالدين ابوالفدا اسمعيل بن عمر ابن کثير الدمشقي] اردو ته ژباړه : مولا محمد جوناګرهي
۱٦ ـ معارف القرآن ـ د مولانا مفتي محمد شفيع ليکنه
۱۷ ـ تفسير مصباحين (اردو) ترجمه و شرح تفسير جلالين ـ ليکونکي : جلال الدين محلي او جلال الدين سيوطي ـ اردو ته ژباړه او شرح: محمد لياقت علي رضوي
۱۸ ـ تفسير کمالين د جلالين تفسير اردو شرح د : مولانا محمد نعيم ديوبندى
۱۹ ـ د قرآن عظيم الشان پښتو ژباړه ـ مولوي قيام الدين کشاف
۲۰ ـ عزيزالتفاسير ـ د قرآن کريم پښتو ترجمه او تفسير ـ مولوي سلطان عزيز (عزيز)
۲۱ ـ صفوة‌التفاسير ـ د محمدعلي الصابوني ليکنه ـ ژباړونکى: مولوي شمس الله کمال زاده
۲۲ ـ د قرآن پلوشې ـ د ګلب الدين حکمتيار ليکنه
۲۳ ـ تفسير ديوبندي ـ د مولوي عبدالحنان ليکنه
۲۴ ـ حکمة القرآن ـ د مولوي امين الله پېښاوری ليکنه
۲۵ ـ تفسير ايوبي حنفي ـ د مولانا محمد عبيدالله ايوبي ليکنه
۲٦ ـ تفسير احسن الکلام ـ د مولوي عبدالسلام رستمي ليکنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۷ ـ قرآن کریم په پښتو ـ د اجرالدین اقبال ژباړه

۲۸ـ شرحي بر سوره های قرآن ـ عبدالعلي بازرگان ـ د عبدالعلي بازرگان ویب پاڼه [bazargan.com]

۲۹ ـ تفسیر روح القرآن ـ مؤلف ډاکتر مولانا محمد اسلم صدیقي.

۳۰ ـ د قرآن ټکی په ټکی او روانه ترجمه ـ مولوي جانباز سرفراز

۳۱ ـ روح المعاني فی تفسیرالقرآن العظیم والسبع المثانی ـ العلامه ابی الفضل شهاب الدین محمودالالوسی البغدادي

۳۲ ـ تفسیر جواهرالقرآن ـ مولانا حسین علي

۳۳ ـ تفسیر روح البیان ـ شیخ اسماعیل حقی البروسوی

۳۴ ـ «کنزالایمان او تفسیر نورالعرفان»ترجمه احمد رضاخان بریلوي، تفسیر احمد یارخان نعیمي

۳۵ ـ کشف الاسرار و عُدة الابرار ـ [د قرآنکریم ادبي او عرفاني تفسیر] خواجه عبدالله انصاري

۳٦ ـ د قرآن رڼا [د قرآن پښتو معنا او لنډ تفسیر] مولوی محمد ظاهر اسدالله مکي

۳۷ ـ تفسیر الفخرالرّازی المشهور بالتفسیرالکبیر و مفاتیح الغیب، امام محمد الرازی فخرالدین

۳۸ ـ التّفسیرالمبین ـ دوکتور عبد الرحمن بن حسن النّفیسه

۳۹ ـ تفسیر قرطبی ـ محمد بن احمد بن ابوبکر قرطبي، ترجمه اردو: پیرمحمد کرم شاه

۴۰ ـ المفصل في تفسیرالقرآن الکریم ـ المشهور بتفسیرالجلالین ـ للامام جلال الدّین المحلیّ والامَام جلال الدِّین السّیُوطيّ.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library